

EREVNA

Innehåll

Anteckningar till nytestamentliga texter.	
Av prof. H. Odeberg.	3
Jesus hos Sackéus. (Luk. 19:1-10.)	3
Luk. 17:7-10.	5
Matt. 13:31-33.	8
Mark. 10:32-45.	12
Luk. 10:17-20.	14
Joh. 13:31-38.	16
Joh. 18:15-27.	17
Femte akten i Kristi lidandes historia. Av pastor Johan Öberg.	20
Matt. 28:8-15. Av pastor Johan Öberg.	24
Ur "Evangilja eller Fagnad-Bodi etter Johannes." (Joh. ev. på nynorsk, kap. 19:25-30.)	29
Nya testamentets kanon. Några data. Av prof. H. Odeberg.	30
De nytestamentliga skrifternas förutsättning. Av prof. H. Odeberg.	40
Jüdischer Staat und jüdische Kultur. Von Rabbiner D:r David Grünwald.	43
Vem talades bergspredikan till? Av kontraktsprosten Carl Sandegren.	48
Böcker och tidskrifter.	52
Innehållsförteckning.	56

*Innehållsförteckningen i slutet av häftet och sidhänvisningar i texten
enligt originaltexten.*

Anteckningar till nytestamentliga texter.

Av prof. H. Odeberg.

Jesus hos Sackéus. (Luk. 19:1-10.)

Namnet Sackéus är ett judiskt namn, den arameiska formen *Zakkái*. Personen Sackéus i Luk. 19:1-10 är typen för den som är fast övertygad om att han själv är en hedning, och som anser sig själv så oföränderligt bunden vid ett världsligt väsende och tänkesätt att han inte kan föreställa sig möjligheten att bli en bland »Guds folk», en Kristi lärjunge — men som ändå har en hemlig dragning till något högre, och som därför längtar efter att se Kristus och höra honom, men såsom en som endast kan tänka sig göra detta på avstånd. Han erkänner själv fullt och helt de »rättfärdigas» omdöme om honom: »han är en syndig man, ett världens barn», en från religiös synpunkt »förlorad», »förintad» (ἀπολωλός).

Hur bedömer Jesus denne Sackéus? Han säger inte, att Sackéus är en förträfflig man, att inget fattas honom och att han inte behöver bekymra sig om de »rättfärdigas» omdöme utan endast fortsätta att leva som han blivit van. Men han säger till honom: »Skynda dig, ty i dag måste jag komma och stanna i ditt hus!» Jesus säger alltså att han vill komma till Sackéus, vara hans gäst, sitta till bords med honom, och detta inte därför att Jesus ansåg och uttalade att Sackéus hade all den rättfärdighet, allt det liv, han behövde. Det finns inget re-

sonemang mellan Jesus och de »rättfärdiga» av det innehållet att Jesus påstod att Sackéus hade en rättfärdig mans värdighet under det att de rättfärdiga förnekade detta.

Utan Jesus *handlade* annorlunda mot Sackéus än de rättfärdiga gjorde. Just när Sackéus var borta från sitt verkliga liv, sitt »gudsbeläte», gick Jesus till honom och satte sig till bords med honom. Och det *skedde* sedan något med Sackéus.

Relief åt denna händelse ges av berättelsen i Luk. 14:1-13. Där berättas att Jesus också gästade en »rättfärdig» man, en av de förnämsta bland fariséerna.

Skillnaden mellan det som skedde med Sackéus, den för det högre livet »förlorade», och det som skedde med den framstående rättfärdige, som menade sig leva helt för det andliga, har här avgörande betydelse.

Ty vad skedde? Med Sackéus, den »förlorade» skedde något. Hans häpnad över att Kristus ville gästa honom, den helt ovärdige, övergick till det för honom ännu högre undret att han fick det nya livet, detta som han ansett sig själv obotligt utestängd från. Han fick från Jesus Kristus själv höra: »I dag har frälsning» — det gudomliga livets salighet — »kommit till denna familj.»

Med den framstående rättfärdige skedde däremot inget nytt. Han fick inget nytt liv. Skedde överhuvudtaget något med honom, så var det att han ännu mera hårdnade mot Kristus, blev ännu mer förblindad. Ännu säkrare kanske på sig själv än förut, blev han inte bara oförmögen att i Kristus igenkänna den gudomliga kärleken, det gudomliga livet självt, utan han avvisade honom med högmod och förakt.

Men om Sackéus måste det omvänt sägas att han, som visste med sig att han intet var, kände igen Kristus. Han såg att här det gudomliga mötte honom, och förkrossad och salig tog han emot den obegripliga *gåva* som den Gudomlige fritt skänkte honom. Och så blev han upptagen som en »Abrahams son»,

en som fått rättighet att barnsligt vara ett Guds barn. (Joh. 1:12, 13.)

De rättfärdiga som menade sig redan *vara* Abrahams barn kunde däremot inte *bli* det. (Joh. 8:39-45.)

Hos Sackéus tändes det gudomliga livet i och med att han tog emot Kristus som sin gäst. Kristus var det som gav honom det nya livet för intet — ty Sackéus var själv intet, och såg detta men såg också Kristus. Och av detta honom skänkta nya liv sprang också dess frukter fram.

Så betygar också en annan som sett sig själv såsom »förlo-rad» men som också sett Kristus, och han betygar det såsom gällande alla som fått vara med om detsamma: »av nåden» — såsom en gudomlig gåva — »är ni frälsta genom tron» — genom att ni såg och tog emot Kristus — »inte av er själva, Guds gåva är det.» Och genom denna gåva, säger han sedan, att Gud bereder goda gärningar, goda frukter genom den nya skapelse som då skett: »Ty hans verk är vi, skapade i Kristus Jesus till goda gärningar, som Gud har förberett, så att vi skall vandra i dem.» (Ef. 2:8-10.) Och om skapelsen i Kristus Jesus säger han på annat sätt, beskrivande samma sak: »Om någon är i Kristus är han en ny skapelse. Det gamla är förgånget, se nytt har blivit till.» (2 Kor. 5:17.) Och om den nya skapelsens, det nya livets, livets i »Anden», frukter säger han: »Andens frukt ... är kärlek, glädje, frid, tålamod, vänlighet, godhet, trohet, mildhet och självbehärskning.» (Gal. 5:22.)

Luk. 17:7-10.

Bland somliga som »övergått till det kristna lägret», trätt fram och bekant sig till kristendomen, kommer den egendomliga uppfattningen till synes att de offrat sig, att de gjort Kristus eller kristendomen en tjänst, och de tycks vänta sig att få erkänsla för denna sin nedlåtenhet och uppoffring.

Jesu ord i Luk. 17:7-10 tycks förutsätta att han förutsåg en

sådan egendomlig inställning bland sina dåraktiga lärjungar. Inställningen måste kallas dårskap, ty den som övergett allt och följt Jesus, borde ju i någon ringa mån kunna inse vad detta innebär för honom själv. Vad innebär det för honom att han blivit Kristi tjänare, att han fått Kristus till sin Herre? Det innebär väl inte att han lämnat Kristus ett värdefullt bidrag, gjort Honom en tjänst! Utan det innebär att han själv fått en oskattbar förmån, att han själv fått något som är så oändligt stort och rikt att allt vad han själv både har och är, i jämförelse med den är intet.

Det är därför en mycket mild tillsägelse Jesus här ger sådana sina lärjungar, när Han uppmanar dem att vad de än gjort i Hans tjänst bara anse sig som onyttiga, obrukbara tjänare, som inte gjort annat än det minsta av det de är pliktiga göra. Med all sin tjänst, all sin s.k. »uppoffring», har de ju inte åstadkommit något som ens kan synas för ögat i jämförelse med vad de erhållit. Om de hade ägt all världens rikedom och makt, vad skulle detta ha vägt i jämförelse med det de fått av Kristus: ett nytt liv, ett oförgängligt liv, seger över död och fördärv, det djupaste hos dem inte bara tillfälligt bragt till liv och funktion, utan givet som ett evigt förvärv. Och vad är all världens rikedomar och möjligheter i jämförelse med detta: jo, något förgängligt åtnjutet bara under några årtionden, och som när de kunnat vara som stoltast över det »blott är möda och fåfänglighet», makt och rikedomar och ära som obevekligt glider dem ur händerna, tills de en dag står där med inre skräck och fasa inför den gapande tomheten. Skall det kallas ett offer, en uppoffring, för vilken man skall ha erkänsla, om man i stället för allt detta fåfängliga, tillfälliga, snart övergående, har fått en evig skatt, har blivit förborgad i den eviga godhet i vilken hela universum ytterst vilar, att ha blivit utnämnd och upptagen till ett barn av Gud, kallad att i evigheters evighet förverkliga Hans avbild.

Och vad är den »tjänst» de kunnat i allra bästa fall utföra åt denne Herre? Är det ett arbete och möda för vilken de skulle ha erkänsla? Består inte den stora förmånen redan i att ha blivit uttagen till denna tjänst och därmed trygg i Hans vård. Och vari består då denna tjänst? I den förmånen att få vara verktyg i Kärlekens frälsande verk, att kunna få se andra också födas till ett nytt liv och bli begåvade med det nya livets oförgångliga salighet!

I ett par andra liknelser har Jesus gett lärjungarna en åskådlig bild av hur den lärjunge ser det, som har åtminstone en liten aning om vad han har fått genom att ha sett och följt Kristus. Det är liknelserna om »skatten i åkern» och »den kostbara pärlan» (Matt. 13:44-46). Köpmannen som fann den kostbara pärlan, han hade åtminstone en aning om hur värdefull den var, och han betraktade det inte som en uppoffring när han sålde allt han ägde för att förvärva den pärlan. Han hade åtminstone klart för sig att denna pärla i värde gick upp mot och fullt ersatte *allt* vad han hittills ägt och som han för dess skull gjorde sig av med. Och mannen som fann skatten i åkern hade ännu en grad klarare blick för vad den eviga skatten var värd. Han insåg att allt vad han hittills hade, inte på något sätt kunde jämföras med skattens värde, utan att redan den åker i vilken denna skatt fanns, var värd allt han hittills haft i sin makt. »Åkern» är ju ofta symbolen för »arbetsfältet», det område inom vilket en tjänst, ett arbete utförs, och sedan symbol för detta arbete självt. Så kan lärjungarnas »tjänst» hos sin Herre, Kristus, jämföras med den åker i vilken den dyrbara, oförgångliga skatten är gömd och väl bevarad. Denna tjänst är i sig själv värd allt vad en människa förut kan äga av förmåner, ära, makt, rikedom, njutning. Den som gett sig i Kristi tjänst är ständigt och alltigenom endast mottagare av förmåner, denna tjänst är en enda serie av förmåner, aldrig har han med denna sin tjänst gett *Kristus* en förmån. Och i denna sin tjänst är han

i sig själv onyttig, ty själv kan han inte åstadkomma något, det är endast om Kristus verkar som han i Hans hand kan bli ett verktyg, »för att den väldiga kraften skall vara Guds» och i ingen mån hans egen.

Matt. 13:31-33.

I Matt. 16:6 varnar Jesus för »fariséernas och sadducéernas surdeg». I 1 Kor. 5:6 hänvisar Paulus till samma bild som förut Hans Mästare, när han erinrar om att »lite surdeg syrar hela degen», och uppmanar så de kristna att rensa bort all den gamla surdegen och vara en ny deg, vara osyrade. (Jfr Gal. 5:9.) Vid påskens inträde skall den rättrogne israeliten tillse att ingen surdeg och inget syrat finns i huset. Surdegen är typen för allt som orenar och gör odugligt för sitt ändamål, på samma sätt som man i modern tid skulle kunna tänkas använda bilden av bakterier som, inkomna i en frisk kropp, om denna inte gör tillräckligt motstånd, snabbt kan föröka sig, sprida sig i hela kroppen och på kort tid fördärva och bryta ner den.

Vilken är den sannolika innebörden av liknelsen om surdegen i Matt. 13:33 (Luk. 13:20, 21)? Om surdegen här används på likartat sätt som i de nyss nämnda sammanhangen, blir meningen denna: Med Gudsriket hos människorna kan det förhålla sig som med degen och surdegen; liksom »lite surdeg syrar hela degen», kan ett helt litet ont som får ingång i Guds församling eller den enskilde kristne, snart växa sig starkt och genomsyra och fördärva hela gemenskapen, hela samfundet eller hela människan.

Skulle surdegen däremot vara en bild av Gudsriket självt, så vore meningen den som vanligen antas, nämligen att Gudsriket — från att i den stora människovärlden vara som en liten, obetydlig surdeg — så småningom skall med sin ande, sina tankar och principer genomsyra hela denna människovärld.

Otvivelaktigt är att den förra tydningen ger uttryck åt en

tanke som både med användandet av surdegens bild och på annat sätt är utsagd av Jesus och som förekommer i Nya testamentet i sin helhet. Om man tillämpar liknelsen i denna mening, framkommer i varje fall ingen »obiblisk», ingen för Jesus och Nya testamentet i sin helhet främmande eller motstridande, mening.

Om man däremot vill tolka surdegen som en symbol för Gudsriket, »Kristi Anda», så blir denna tolkning i varje fall inte i harmoni med Jesu och Nya testamentets lära, om den tillämpas så, att Jesus ville säga att Hans anda i denna tidsålder så småningom skall genomsyra hela mänskligheten och alla dess förhållanden. Någon sådan tanke förekommer annars ingenstans i Nya testamentet. Motsatsen däremot sägs på flera ställen uttryckligen: Såväl när det talas om Gudrikets allra första tid som om den yttersta tiden sägs själva kännetecknet på det äkta Gudsriket, den rätta »kristendomen», vara att den blir utsatt för förakt, fiendskap och förföljelse från den omgivande världens sida. »Kristi anda» skall ingalunda ha genomsyrat världen. Evangeliet om riket skall bli predikat i hela världen till ett vittnesbörd för alla folk (Matt. 24:14), men så långt ifrån att detta innebär att evangeliet skall få allt större makt i världen, betyder det i stället att motståndet mot evangeliet skall kulminera; Guds församling skall i denna tidsålder i sin historia avspegla Frälsarens historia här på jorden, vilken ju kulminerade i korsdöden. Men den slutliga segern realiseras just i korset, inte i det yttre eller inre inflytandet, i maktresurser, i någon världens anpassning till kristendomens anda. »Världen» betyder nämligen den i mänskligheten rådande bortvändheten från det gudomliga ursprunget, ovilja och hat mot den gudomliga godheten, förbittrad strävan att med maktens och våldets alla medel utrota den kristna andan ur människors känsla och vilja. Den som här hoppas på och söker en anpassning, kommer att medverka till, inte en världens anpassning till Kristi

Anda, utan en kristendomens anpassning till världens anda, varigenom kristendomen själv förlorar Kristi Anda.

I Nya testamentet talas om Kristi andes seger över världen som något som först hör den *kommande* tidsåldern till. (1 Kor. 15:24-29.)

Men om Kristi lärjungars förhållande i *denna* tidsålder gäller sådana ord som dessa: »Om världen hatar er, skall ni veta att den har hatat mig innan den hatat er ... Därför hatar världen er. Kom ihåg vad jag har sagt: tjänaren är inte förmer än sin herre. Har de förföljt mig, skall de också förfölja er.» (Joh. 15:18-20.) Kristi liksom hans församlings seger sker inte genom att de lyckas förvärva allt större makt utan genom att de, fullkomligt maktlösa, krossas av den yttre mot dem fientliga makten. Genom att denna världens furste och denna tidsålders herrskare (árchontes) tycks fullständigt krossa Kristus, »korsfästa härlighetens Herre», är det som Han övervinner världen. (1 Kor. 2:7, 8.)

Liknelsen om *senapskornet* har tydligen syftning på Gudsrikets egen utveckling. Den uttrycker den allmänna regeln att varje verk som är av gudomligt ursprung har en ringa och oansenlig begynnelse från världens synpunkt sett. Inget arbete, ingen rörelse, ingen »organisation» för Kristi sak, är vare sig berett av Kristus eller kommer att tjäna honom, om den från början framträder som något stort, mäktigt, något som världen observerar och respekterar. Inom Gudsriket har en stor sak små verkningar och en liten sak stora verkningar.

Det världsliga är ju det gudsfrånvända, som alltså nödvändigt måste bedöma saker och värdera krafter i rak motsats till den gudomliga verkligheten. Guds eget stora kärleksverk i världen framträder inför världen på just detta sätt: något oansenligt och föraktligt vars begynnelse man helt enkelt inte observerar. Allt som verkligen hör Gudsriket till, lyder samma regel som Guds egen verksamhet.

Därför avbildar liknelsen om senapskornet först och dju-past Kristus själv i världen och verkningarna av hans kärleks-verk. Kristus själv är senapskornet. Hans gestalt och hans liv var inom världens maktsfär med dess värderingar fullkomligt obetydlig. Han hade ingen makt, ingen ställning. Hans liv slutade i ett fullkomligt misslyckande. Hans verk var tillintet-gjort, till och med hans få närmaste lärjungar skingrade. Men ur detta livsverk växte fram en andlig, osynlig makt — fortfa-rande i världens ögon obetydlig — ur vilken miljoner fått ro och visshet för sina själar, liksom ett träd under vilken de som fridlösa fåglar kunnat finna trygghet och hemvist.

— De gammaltestamentliga ställen som särskilt kan sägas bilda bakgrunden till de bägge liknelserna om senapskornet och surdegen, är följande: Hesekiel 17:22-24: »Så säger Her-ren, Herren: Jag skall själv ta en kvist från den höga cederns topp och plantera den. Av dess översta grenar skall jag bryta av en späd kvist och själv plantera den på ett högt och brant berg. På Israels höga berg skall jag plantera den, och den skall få grenar och bära frukt och bli en utsökt ceder. Alla slags fåglar skall bo under den och finna skugga under grenarna. Alla markens träd skall förstå att jag, Herren, har böjt ner det höga trädet och upphöjt det låga trädet, och låtit det friska trädet torka och det torra trädet grönska. Jag, Herren, har talat och skall göra det.»

Jesaja 53:2-5 ... »Som en späd planta sköt han upp inför honom, som ett rotskott ur torr jord. Han hade varken skönhet eller majestät. När vi såg honom var hans utseende inte till-dragande. ... Han var föraktad och övergiven av människor ...så föraktad att vi räknade honom för intet ...och genom hans sår är vi helade.»

2 Mos. 12:15 »Redan den första dagen skall ni skaffa bort all surdeg ur era hus.»

Mark. 10:32-45.

I alla de evangeliska berättelserna betonas det hur svårt hans lärjungar och inte minst de tolv apostlarna hade för att fatta Jesu förutsägelse om sitt kommande lidande och sin död. Den i Mark. 10:32-45 är redan den tredje berättade. Det är fråga om ett speciellt tillfälle, då Jesus tog just de tolv avsides för att inför färden till Jerusalem och korset särskilt undervisa dem om detta.

Det är alltså att märka att det de här undervisas om inte är något nytt och okänt. Jesus betonar vid mångfaldiga tillfällen att det han har att meddela om sitt livsverk, dess mål och medel, inte ens är något som Han är den förste att meddela. Kunskapen härom hade tvärtom enligt Jesus varit tillgänglig långt före Hans framträdande i mänsklig gestalt i världen, nämligen för dem som kunnat och velat se. Det var något som var inlagt i mänsklighetens historia från dennas begynnelse, eller ännu mer: hela mänsklighetens historia ifrån dess början till dess slut vilade i Kristi livsverk. Detta uttrycks av Kristus så: »det är skrivet». Det betyder: skrivet i historien av Guds hand, från begynnelsen. Och de Heliga skrifterna var just uppenbarelsen av denna gudsskrift. »Detta är vad jag sade till er, medan jag ännu var hos er: Allt måste uppfyllas som är skrivet om mig i Mose lag, hos profeterna och i psalmerna.» (Luk. 24:44.) »Dessa vittnar om mig.» (Joh. 5:39.) Så gav också Jesus, när han gjorde apostlarna till sina auktoriserade vittnen, dem i uppdrag att vittna om detta hans livsverk såsom något som helt var enligt skrifterna, den från begynnelsen av Gud satta och hos honom fördolda men i skrifterna nedlagda frälsningsplanen för mänsklighetens historia. (Luk. 24:45-48.) I enlighet härmed var också ända från första pingstdagen apostlarnas vittnesbörd deras för kunnskap om Kristus. (Jfr Apg. 2:15-40, Rom. 16:25, 26, 1 Kor. 15:1-4.) De enskilda detaljerna i Jesu förutsägelse av sitt lidande och korsdöd måste ju också erinra

den med de Heliga skrifterna förtrogne om en mängd i de gammaltestamentliga skrifterna förekommande ställen, där samma uttryck som de Jesus använde förekommer, även om Jesus inte, såsom nu så genomgående var fallet, själv hänvisat till dessa skrifter. Man kan till Mark. 10:33, 34 till exempel hänvisa till Jes. 53, Hosea 6:2, Jes. 50:6, Ps. 22.

Lärjungarnas bristande förmåga att fatta Jesu upprepade lidandesförutsägelser tycks ha berott på att de inte fått ögon och sinnen öppna för Kristi korsdöds centrala betydelse i mänsklighetens hela historia och inte heller för att häri uppenbarade sig ett gudomligt verkningssätt, en den gudomliga världens grundlag. Detta röjer sig i Sebedeus-sönernas begäran. De hade tydligen liksom de andra väl insett att lidande och faror skulle möta dem såsom Jesu följeslagare på vägen till korset: de bävade (*ethambúnto*) och fruktade (*efobúnto*) för det som närmast skulle komma (v. 32). Men de hade blicken riktad på den kommande härligheten vid Gudsrikets seger, och denna härlighet bedömde de efter vanliga världsliga normer. Och den stora, typiska, faran med detta sinnelag var att, om det bibehölls hos dem, det skulle predestinera dem att tillämpa världsliga normer, bedömningar och planeringar ibland Kristi folk, i Guds församling. Berättelsen om Sebedeus-sönernas fråga står därför som en varningssignal under denna församlings hela tid i denna tidsålder, en varning lika väl för den första kristna tiden som för nutid och framtid.

Jesu avvisande av Sebedeus-sönernas fråga och hans undervisning i anslutning därtill är anmärkningsvärt mild till form och sätt men oförtydbart skarp och radikal i sak. Han visar dem att varje ambition och strävan efter makt, auktoritet, förmåner, inflytande är något rent »hedniskt» (*ton ethnón* v. 42), något alltigenom okristligt. Så går det till bland hedningarna, alltså i den gudsfientliga »världen», »men så är det inte hos er». Detta är kategoriskt. Det finns inget utrymme för en mo-

difiering av dessa Jesu ord under hänvisning till ändrade tidsomständigheter eller i tanke att ambition och strävan efter makt och inflytande dock skulle vara berättigad i Kristi saks ärenden. Ty Jesus baserar sin undervisning just på »Kristi sak». Den Kristus i vilken alla tider och tidsomständigheter vilar, ger med sitt eget liv och sin död grundlagen för den kristna anden i alla tider.

Den förmån som gavs Kristi egna var inte ambition och strävan efter inflytande och prestige, utan det var att dricka Kristi kalk och döpas med hans döpelse. När Jesus använde orden »kalk» och »döpelse» i detta sammanhang, anknöt han åter till Skriftens egna symboler. Ordet »kalk» eller »bägare» (grek. *potérion*, hebr. *kos*, aram. *kasa*) erinrar om sådana ställen som Pss. 11:6, 16:5, 23:5, 75:9, 116:13, Jes. 51:17, 22, Jer. 25:15. Även är att tänka på »bägaren» vid påskmåltiden till vilken ju Jesus anknyter det sista stora ordet om sitt lidande och död. För »dönelsen» jfr Pss. 69:2, 3, 16; 18:17; 66:12; 88:18.

Skall sålunda en Kristi lärjunge ha någon ambition är det att vara den minste och de andras tjänare, vilket ju upphäver all ambition. Och detta tjänande skall vara i efterföljd av Kristus, som inte på omvägar härskade under hänvisning till att detta härskande vore i hans anslutnas »tjänst», utan som tjänade på det sättet att han gav sitt eget liv till lösen för de många, inte härskade över de många utan gick in *under* hela mänsklighetens börda och köpte deras liv med sitt liv. (2 Kor. 5:21.)

Luk. 10:17-20.

Rätta Kristi efterföljare och en rätt Guds församling skall vara alldeles maktlösa i världen. De skall inte kunna befordra vare sig sina egna eller ens Kristi syften genom någon minsta del av denna världens maktmedel. Men härav kan då uppstå

en farlig villfarelse: de kan komma till den föreställningen att eftersom de är maktlösa de också utan vidare är helt prisgivna åt världens och ondskans makter och utan något som helst skydd mot dem. Gentemot denna villfarelse inskräpper Jesus att den gudomliga kraften kommer att vara verksam i dem och ibland dem. De är i Guds hand. Jesus använder här ord som erinrar om och tydligen är allusioner till gammaltestamentliga ställen. Man kan erinra om Ps. 91:13, och hela psalmen 91 ger just uttryck åt denna trygghet i Guds vård mitt i en fientlig värld. Den kan därför med all rätt läsas som inledning till denna perikop.

Det var nu också så enligt Nya testamentets historiska vittnesbörd, att apostlarna och de första kristna fick erfara under av gudomlig hjälp och beskydd mitt i sin egen maktlöshet. Man behöver bara läsa Aostlagärningarna och de glimtar Paulus ger från sitt liv, t.ex. i 2 Kor. 11:25-27. Och det är inte bara detta beskydd som de fått erfara, utan de mäktiga och obegripliga verkningarna genom dem själva av Guds andekraft i människovärlden. Och sådana under har ju omvittnats av kristna i alla tider och är ju ingalunda sällsynta i nuvarande tid. Med glädje och tacksamhet har många Kristi människor erinrat sig de under de fått erfara.

Men det kan också uppstå en annan fara, och även för den varnar Jesus i detta sammanhang: »Men gläd er inte så mycket över att andarna lyder er, som över att era namn är skrivna i himlen.» När någon eller några ser mäktiga ting hända och inte kan undgå att säga sig att dessa är verk befordrade av Gud, kan de löpa fara att fästa sin tillförsikt vid dessa och kanske rent av vid sig själva som »utkorade redskap» och så i verkligheten, om än kanske bara omedvetet, glömma det yttersta ursprunget och grunden till det som sker.

Så säger då Jesus att *Han* sett satan falla från himlen som en blix. Därmed hänvisar han till det grundfaktum från vilket

alla förunderliga maktverk leder sitt ursprung: det gudomliga frälsningsverket i Kristus Jesus. Med formuleringen ansluter han till profetordet Jesaja 14:12 »Hur har du inte fallit ifrån himmelen, du strålande morgonstjärna» (*ek nafálta miš-šamáim, helél bān šáhar*). Han erinrar därmed om att den onda makten, den gudsfiendliga världens förste och »fader» (Joh. 8:44), blev detta just genom sitt begär till självständighet från Gud, och att den därigenom utströk sitt namn ur Livets Bok, ur de i Gud levandes bok. Så är för lärjungarna den rätta grunden till tacksamhet den att de genom Kristus tagits ut ur den onda maktens våld — han är inte längre deras »fader» och herre — och åter blivit skrivna i de levandes bok, fått del i det gudomliga livet. I den andan har Paulus fått och levt i det ordet: »Min nåd är nog för dig, ty kraften fullkomnas i svaghet», och fortsätter: »Därför vill jag hellre berömma mig av min svaghet (— min maktlöshet —), för att Kristi kraft skall vila över mig.» (2 Kor. 12:9.) I den andan får församlingen i Filadelfia den uppmuntran: »Se, jag har låtit en dörr stå öppen för dig (jfr 1 Kor. 16:9, 2 Kor. 2:12, Kol. 4:3), en dörr som ingen kan stänga, ty din kraft är ringa och du har hållit fast vid mitt ord och inte förnekat mitt namn.».

Joh. 13:31-38.

När är det Jesus börjar säga: »Nu är Människosonen förhärligad»? Evangeliets författare anger noga tidpunkt och bakgrund: »När han (Judas, förrädaren) hade gått ut.» Vad ligger i denna bestämning? Det framgår av det momentösa och ominösa sätt på vilket den närmast föregående avdelningen avslutas, nämligen genom de orden: »Och det var *natt* (en de nyx).»

Människosonens iklädande av herrlighet (doxa, kabod) sker i och med att han gått ner i mänsklighetens djupaste natt, i det ögonblick då förrädaren gått ut för att bereda det verk varigenom den mänsklighet som Gud älskade skulle gå till de yt-

tersta konsekvenserna i det demoniska hat varmed den mötte denna kärlek. Kristi härlighet *är* att han går ned i detta mänsklighetens djupaste mörker, tar mänsklighetens djupaste för-
tvivlans hat på sig, för att därigenom just kunna bringa det gudomliga ljuset in i det allra djupaste mörkret och låta den gudomliga kärleken möta det allra djupaste hatet.

I denna stund hade han ännu lärjungarna med sig, de apostlar som skulle föra vidare strålarna av detta ljus, utflödena av denna allt genomträngande kärlek. För att de en gång skulle kunna utrustas med den »kraft från höjden» varigenom detta skulle vara möjligt för dem, måste de i denna oförglömliga och högtidliga stund ta emot oförglömliga och högtidliga ord. Och främst bland dessa kommer erinran om att Kristus nu går till det i mänsklighetens historia centrala verk i vilket de inte skulle kunna följa honom, och så uppfordran att låta sig fyllas av den gudomliga kärlek som Gud i Kristus bevisade världen. Inte med en vanlig, mänsklig kärlek och tillgivenhet blott skulle de vara fästa vid varandra utan med Kristi kärlek.

Det var en kärlek som de ännu inte var mäktiga och ännu inte kunde fatta. Petrus såsom representanten för de tolv och därmed för hela Guds församling är ännu i den tron att han kan göra något av sig själv. Jesus upplyser honom om att han inte ens har så mycken egen kraft att hans tillgivenhet för Mästaren själv ens skall kunna hindra honom från att direkt förneka honom. Den trohet som Petrus här ärnade men inte maktade, den skulle han dock en gång visa, när han blivit utrustad med kraft från höjden, när han som också aposteln Paulus inte längre levde i sitt eget jag utan Kristus var »jag» i honom. Då skulle han också kunna följa Kristus dit Han gick.

Joh. 18:15-27.

För världens representant kan Jesus sammanfatta karaktären av sin förkunnelse med orden: »Jag har talat öppet till värl-

den ... I hemlighet har jag inte talat någonting alls» (v. 20). Detta är ett av de väsentligaste kännetecknen på evangeliet. Och det är att märka att detta uttalande är bevarat av Johannes, den apostel och evangelist som på samma gång så starkt betonar det hemlighetsfulla, outgrundliga, i Jesu ord.

Denna samstämmighet mellan »offentligt» utan fördoldhet, och »hemlighetsfullhet», outgrundlighet, som här framträder är inte enastående för Johannes' urval av Jesus-ord. Den återfinns i alla evangelierna och utgör en väsentlig punkt i de apostoliska breven.

När det gäller förståelsen av Jesu ord, det budskap från den gudomliga verklighetens värld som han bragte, är alla evangelierna ense om att det fanns en gradering: somligt var otillgängligt för allmänheten men upptogs av lärjungarna, somligt var endast tillgängligt för de tolv, somligt endast för de tre bland de tolv, och slutligen, inte att förglömma, det fanns sanningar och insikter som inte ens apostlarna, inte ens den främste bland dem ännu var mäktig att fatta. (Joh. 13:7.)

På samma sätt talar Paulus gång på gång om evangeliet som en hemlighet, ett »mystérion», en hemlighet fördold hos Gud från tidernas begynnelse.

Det är också betecknande att de nämnda orden i Joh. 18:20 omramas av berättelsen om den främste aposteln förnekelse. Uppenbart är att han, om han fattat evangeliets, Kristi verks, hemlighet, inte skulle ha förnekat Kristus. När han i sinom tid, utrustad med »kraft av höjden», ägde den insikt i denna hemlighet som hans apostlaämbete krävde, förnekade han heller inte Kristus, utan han framträdde öppet inför världen med evangelium.

Denna gradering i förståelse av evangeliet hör således nödvändigt samman med dess egendomliga karaktär av att vara öppet meddelad åt alla, åt världen. Det är inte en hemlighet på det viset att något är undanhållet. Evangeliets hemlighet är densamma som Kristi hemlighet. Kristus själv är det hemlig-

hetsfullaste i historien, men Kristus själv gav sig helt, odelat och oinskränkt åt hela världen. Det fanns inte någon rest, något lägsta skikt av onda människor, till vilka hans livsverk inte nådde, för vilka han inte led korsets död. Ned i mänsklighetens allra djupaste mörker trängde detta gudomliga Ljus ner i självutgivande kärlek.

Det demoniska hatet mot Guds kärlek i Kristus innefattar också denna den gudomliga självutgivande hemligheten. Men även en som vill bekänna sig till Kristus kan, såsom Petrus en gång tre gånger gjorde, ta anstöt av Kristi honom hembjudna hemlighet. En Kristi lärjunge är dock inte *nödsakad* att med Petrus ta anstöt av och förneka Kristi djupa hemlighet och den djupa hemligheten i Hans Ord. Han kan i stället i aningsfylld hängivenhet bevara hela den »skatt» som detta Ord utgör och ta emot kristushemligheterna såsom de om vilka Johannes säger: »... åt alla som tog emot honom gav han rätt att bli Guds barn, åt dem som tror på hans namn. De är inte födda av blod eller av köttets vilja eller av någon mans vilja utan av Gud» (Joh. 1:12, 13).

Anm. För följande texter hänvisas till »Anteckningar till Nytestamentliga texter» av Hugo Odeberg, S.A.M:s förlag, *Jönköping*:

Joh.	19:1-11	a.a. sid.	92
Luk.	1:46-55	» »	96
»	22:14-22	» »	98
Matt.	28:1-8	» »	100
»	28:8-15	» »	101

Femte akten i Kristi lidandes historia.

Av pastor Johan Öberg.

Inför den Korsfäste. Fram till den Korsfäste för oss på ett gripande sätt Långfredagens text, fram till det blödande, lidande och döende Guds lamm. Det tar inte många minuter att läsa Kristi pinas historia, och dock kanske många av oss tycker att den är lång nog och därför förkortade vi den också ofta betydligt. Det är *en* som lidit den helt igenom. Han tröttnade inte, ty han älskade. »Såsom Jesu kärlek var aldrig någons varit har.»

De första tre orden från den Korsfäste vittnar om den Korsfästes stora kärlek, hur han mitt i kampen glömmet sig själv för andra och helt förlåter. Lyssna: den Korsfäste ber, den föraktade, bespottade, pinade, sargade och lidande ber. Han ber för sina vänner? Nej, för sina bödlar. Och han säger: »Fader förlåt dem, ty de vet inte vad de gör.» Utan att försvara sig eller svara ett ord har han lyssnat till allt det sataniska som försiggått vid korset, riktat mot honom själv. Han tiger, han tiger, han tiger. Och när han till sist öppnar sina läppar, då är det till bön, bön för alla dessa som så pinat och sargat honom. Här blottas för oss ett bottenlöst djup av kärlek; vilket mörkdande vapen mot ormahuvudet detta mörkrets förfärliga angrepp möts med, den mest starka och brinnande kärlek. Det finns ingen skymt av något annat än kärlek och förlåtelse utan mått, utan gräns. Och i bönen lägger han sina plågoandar på sin faders hjärta, att även han må förlåta, att inte han måtte handla med dem efter deras missgärningar och vedergälla dem efter deras handlingar, utan omvända dem till tro på sig. Hur fruktansvärd deras synd var och är som förkastade Mästaren

och trampade Människosonen under sina fötter, det skall en gång den dagen uppenbara, då, när »Han kommer med molnen och varje öga skall se honom, även de som har genomborrat honom, och alla jordens stammar skall jämra sig över honom». Bland de många av Jesu vänner som sökt sig ut till Golgata var även hans mor. Kampen hade varit svår i modershjärtat och var det fortfarande. Hon måste trots smärtan vara med in i det sista, vara med ända till slutet för att se vad som skall ske med hennes älskade son. Och den gamle Simeons ord blev nu så smärtsamt levande för Maria: »Ja, också genom din själ skall det gå ett svärd.» Sannerligen, det gick rakt igenom hennes varma hjärta, dess spets hade hon förnummit vid flera tillfällen under hans uppväxt- och verksamhetsår. Men nu gick svärdet rakt igenom henne, alla smädelserna, allt begabberi och korsets bittra smärta, allt marterar även henne, ty det var ju ändå hennes son. Hon är färdig att uppgivas. Då är det som han full av kärlek och förståelse och glömsk av det egna lidandet, sin egen smärta, ser den dignande, ensamma, och säger till henne: »Kvinna, se din son» i det han pekar på Johannes, och till Johannes säger han: »Se din mor» i det han visar med sin blick på Maria. Och Johannes skyndar att efterkomma sin älskade Mästaress sista uppdrag, innan han lämnar denna jorden. In i döden klappade den Korsfästes hjärta för andra.

Bönen från den Korsfäste att Fadern måtte förlåta hans bödlar deras missgärningar får ganska snart sitt första svar, i det att en av de förut troligtvis smädande rövaren vaknar upp just på tröskeln till evigheten, vaknar upp över sin synd. Och den bön som den botfärdige rövaren ber, den är mycket kort, men den går rakt på sak. Det var ingen predikan i vanlig mening som åstadkommit denna vändning hos rövaren, det var det inte. Vad han hört och sett därute på huvudskalleplatsen var endast hån och begabberi. Jo, han hade hört något som

avbröt så skarpt emot allt det övriga: Mannen som hängde där på det mellersta korset, han bad, och han bad för sina plågoandar. O, vilket ögonblick, vilka ögonblick för den vaknande, botfärdige rövaren! Och i ett blir han varse den fruktansvärda skillnad som rådde emellan honom och den som hängde där i mitten, emellan dessa två förbrytare. Och i enlighet med sitt livs gärningar ser han att hans lön och hans slut måste bli evig förtappelse, ner i den djupaste avgrunden. Då ber han denna korta bön i elfte timmen om endast en tanke. Det var inte mera han bad om, han bad om bara en tanke av honom som han förstår var oskyldig och rättfärdig. Och han får inte bara en tanke utan löfte om paradiset. Tänk vilken bönhörelse! »Amen säger jag dig: I dag skall du vara med mig i paradiset!»

Och vi lägger vidare märke till den Korsfästes djupa mörker och nöd i kampen. Vid sjätte timmen kom över hela landet ett mörker som varade ända till nionde timmen. — Så fruktansvärd, så ond, så djävulsk, så satanisk är gärningen på Golgata att solen tycks neka att ge sitt sken. Och under dessa timmar upplever Jesus gudsövergivenhetens djupa, djupa, hemska kval. Hela vägen, från början av hans försoningsgärning ända tills nu, hade han klart sett sin faders viljas väg och ägt vissheten om hans välbehag. Men nu, när all avgrundens och all världens ondska och synd tornar upp sig emot honom, och han tycks sjunka ner i en bottenlös dy, då tycks fadern överge honom. Och mot slutet av de tre timmarnas mörker ges oss en aning, genom de få orden av Jesus, om det mörker som hans själ var nedsänkt i, när han säger: »Min Gud, min Gud, varför har du övergivit mig?» Trots mörkret ser vi något av en förunderlig ljusning och en förunderlig lisa och hjälp i denna Jesu bön. Är det inte som om Jesus i det ögonblicket skulle komma en så nära, och vi vill säga att vi förstår Människosonen, om vi också måste tillägga »delvis», ty det

är ju ett område där vi själva fått göra de bittraste erfarenheter. Och nu förstår jag — har han varit i mörker och måst ropa: »Min Gud, min Gud, varför har du övergivit mig», då förstår han mig som ingen annan, när jag kommer i mörker. Trots mörkret håller han ändå fast vid sin Gud. Min vän, lär av den i mörker kämpande Frälsaren, när mörkret omger dig! Håll dig då fast, fast, fast vid Gud, och fråga honom om orsaken till att han tycks överge dig. Och han som ett ögonblick bortgömde sitt ansikte vill med evig nåd förbarma sig över dig. Även om du ibland inte ser honom, så kom ihåg att han ser dock dig, ty för honom finns inget mörker!

Lidandet förorsakar törst hos Jesus. Han har nu hängt på korset i sex timmar, långa timmar. »Jag törstar», det är det första och enda utbrott av smärta hos Jesus som vi hör och vet. Den smärtetörsten måste Jesus Kristus lida för att vi skulle beredas frälsning från de osaligas törst i evighet. Och Gud give att törsten efter honom vaknade i din själ, där som den ännu inte vaknat, så att Davids bön må bli din bön: »Såsom hjorten trängtar till vattenbäckar, så trängtar min själ efter dig, o Gud.» Och Ordet säger om de törstande: »Saliga äro de som hungrar och törstar efter rättfärdighet, de skall bli mättade.»

Och det sjätte ordet, som vi hör från korset, talar om den Korsfästes segerrop i kampen. Gud vare lov för de välsignade orden: »Jag törstar», vilket evangelium! Men vi säger: Herren vare tack och lov evinnerligen för att det inte var det sista ordet från Golgata. Lidandets och kvalens utrop skulle avlösas av ett triumferande segerns ord, »det är fullbordat, det är fullbordat». Allt har nu nått sin fullbordan, allt som var skrivet om Människosonen av profeterna, var nu fullbordat. Och detta, min vän, innebär: Det är fullbordat, allt vad som till evig frälsning hör, allt är nu fullbordat. Han har i allt fullbordat vad vi bort. Allt det där som du inte kunde göra. Och ändå, det måste göras för att du och Gud skulle kunna förenas. Det är nu gjort,

fullkomligt. Det finns nu en fullkomlig frälsning för alla sorters syndare, det finns inget namn, ingen synd och ingen syndare som inte nu kan bli frälst, om han bara tror det fullbordade verket, om han bara tror Försonaren och hans gärning. Är du aldrig så bristfull — intet fattas, ty det är fullbordat. Så är de mest ofullkomliga, de mest bristfulla — de kan bli — helt och fullt frälsta. Gärningar till värdighet är här uteslutna, fullständigt och fullkomligt, ty det är ett fullbordat verk vad som skett på Golgata, och att du blir frälst sker bara av nåd. Inte ens din tro kan göra något till att fullborda denna frälsning, ty den var fullbordad långt innan du trodde. För att du nu skall bli delaktig av den gäller dock: tro som Ordet lär! Men vad är nu då att göra? Och vi svarar: intet, intet. Vi stryker bara under igen: endast tro, tro, tro på Försonaren Jesus Kristus, hans budskap »Det är fullkomnat», och det gäller dig, och du har Försonaren och alla hans gärningar genom tron på honom.

Och det sista vi hör från korset är ett ord om den Korsfästes vila i och från kampen. Kampen, blodsdramat på Golgata är ändat. Den Helige och Rene, gjord till synd och till synes av värld och djävul besegrad, men som dock i djupaste mening var en den besegrades seger, böjer trött sitt huvud i döden och ber, i det han uppger andan, sitt livs aftonbön: »Fader i dina händer befaller jag min ande.»

Matt. 28:8-15.

Av pastor Johan Öberg.

De två påskbudskapen. Kan det då vara mera än ett påskbudskap? Det är väl så att annandagarna har att framhäva en helt annan sida av den sanningen eller med anledning av den sanningen som framställs på den stora dagen. Annandagen är den lilla dagen, och annandagen har ofta något av skugga och mörker över sig. Ifråga om påskbudskapet så är det verkligen

två budskap som gått ut över världen och än i dag gör det. *Det ena* är inspirerat av djävulen och går via de andliga myndigheterna — då var det överstepräster och de äldste. *Det andra* är upplevt i sanning, av ögonvittnen framburet och inspirerat av den helige Ande.

Det ena och det första av dessa två påskbudskap lyder: Han är inte uppstånden. Och överstepräster och de äldste gav en ganska stor summa pengar åt krigsmännen och sade: »Säg att hans lärjungar kom på natten och rövade bort honom, medan vi sov.» Och de menade: Han är inte uppstånden utan han är bortrövad av hans lärjungar. »Och än i dag är detta rykte spritt bland judarna.» Det är ändå märkligt: det blir både dyrt och besvärligt att gå djävulens ärenden. Det har alltid varit så. Att få några som förrådde Jesus Kristus kostade en summa pengar, och att få den lögnen utspridd att »Han är inte uppstånden» kostade en stor summa pengar, och det är en summa som fördubblats många gånger om för att utsprida detta lögnens påskbudskap: Han är inte uppstånden utan han är död. Man har ända sedan första påsken sökt att med kraft bekämpa sanningen om Jesu uppståndelse. I denna kamp har man försökt den ena hypotesen efter den andra, och vi skall här nämna de viktigaste man har sökt att betjäna sig av. Den äldsta av de många hypoteserna är den i texten angivna, den s.k. bedrägerihypotesen: att lärjungarna genom bedrägeri skaffat undan Jesu kropp. Den har sedan länge förlorat sin betydelse. Den andra är skendödshypotesen: Jesus är endast skendöd, han dog inte på korset och genom kylan i graven skulle han ha vaknat till medvetande och sedan skulle han ha gått sin väg. Man har hävdat hypotesen om den subjektiva visionen. Enligt denna skulle det endast ha varit hjärnspöken hos halvt vanvettiga kvinnor, och lärjungarna skulle ha låtit sig behärskas och påverkas av uppståndelseföreställningen. Sannerligen, tvärtom, lärjungarna var hängivna åt den svartaste förtvivlan för att Je-

sus verkligen var död. Och ännu en vill vi lämna, den är den s.k. medelvägshypotesen, den s.k. andliga uppståndelsen. Dessa människor — ty den är den modernaste, den gäller också idag — de menar att när Jesus var död kunde hans kropp inte uppstå, men hans förhärligade och odödliga ande fick enligt Guds tillåtelse uppenbara sig för lärjungarna som ett tecken på att Jesu förkunnelse erkänts av Gud och i all synnerhet att människans odödlichkeit är ett faktum. Och utifrån den hypotesen, det antagandet, kan man tala brinnande och hänfört om Jesu uppståndelse, men man aktar sig för att nämna ordet lekamliga, kroppsliga, uppståndelse. Det får du inte höra. Och hur modern denna hypotes än är så har den det emot sig att den passar inte in i Ordets skildring av och om uppståndelsen. Den är således obiblisk, således direkt villolära. Man märke: vilka problem, vilka svårigheter och vilken osäkerhet inger inte en sådan lära. Och vi måste protestera. Läran må sedan komma från judarnas överstepräster och skriftlärd eller från våra dagars biskopar, präster, predikanter och andra, det hjälper inte. Stämmer den inte med Guds ord, är det en villolära i allra högsta grad. Och Paulus säger: »Förbannad vare den som kommer med något annat än vad som Ordet uppenbarar.» Ty vi tror på Jesu Kristi kroppsliga uppståndelse enligt Ordet, även om vi inte förstår det och helt kan fatta det, det är oskiljbart. Den som i sanning har upplevt syndaförlåtelsens under och lever i detta under — ty det är ett under — tror helt på Jesu Kristi kroppsliga uppståndelse, att Jesu Kristi kropp förvandlats till en förhärligad himmelsk kropp, som inte längre var underkastad naturens lagar. Och samma väg har Ordet lovat att vi skall gå. Vi är bara stoft och jordemaskar utgångna av den Allsmäktiges hand, och hur skulle vi kunna begripa och till fullo fatta dessa djupa hemligheter. Vi måste böja oss i tillbedjan inför denne store, väldige Gud, som vi ändå får kalla vår Fader, vår Frälsare.

Därmed är vi också inne på *den andra* och den egentliga *påskhälsningen*: »Han är uppstånden.» »Förkunna detta för mina bröder», säger Jesus. Det är livets och glädjens budskap: »Gå och tala om detta för mina bröder». Det är särskilt tilltalsordet i uppståndelsehälsningen på annandag påsk eller påskdagen, det är särskilt det där tilltalsordet han använder om sina lärjungar, vi vill ta fasta på. Han säger: »Mina bröder. Gå till mina bröder och tala om detta, att jag lever och att ni har sett mig.» Första gången Jesus efter sitt fullbordade verk talar om sina lärjungar så använder han ett nytt tilltalsord, och det är detta ordet »bröder». Detta var något helt nytt, det hade Jesus aldrig använt förut. Förut hade Jesus använt ordet »vänner». Men aldrig »bröder». Vad har hänt? Vad är hemligheten till detta? Här måste gömma sig en stor och dyrbar hemlighet, här har något förunderligt stort skett. Det förunderliga har skett att grunden till människans ursprungliga barnaskapsförhållande till Gud är återställt. Den är nu återställd, sannerligen återställd. Den stora verkligheten hade Rosenius erfarit, när han sjunger: »Allt, vad oss Adam i fallet ådragit, Allt är nu botat av 'Kvinnones säd'. Kristus har världens synder borttagit. Just på den dagen, han dog uppå träd. Han, som var ren, Gjort det allen: En dog för alla och alla i en.» Genom den andre Adam, Kristus, är barnskapet återställt, gudsgemenskapen, barnaförhållandet till levande Gud, emellan människan och Gud. Och denna stora gärning har du sammanfattad i orden av Paulus: »Gud har i Kristus försonat världen med sig själv och han tillräknade inte människorna deras överträdelser, och han har anförtrott åt oss försoningens ord. Så ber vi å Kristi vägnar: Låt försona er med Gud!» Genom Kristi försoningsdöd och uppståndelse räcker Gud i Kristus handen till hela världen och manar: Låt nu försona er med mig, ty jag är med er försonad i Kristus Jesus. Låt försona er med mig, låt försona er med Gud!» D.v.s. tro vad i Kristus är gjort och du är upptagen i nåde-

förbundet, barnskapsförhållandet till levande Gud. Och den som är upptagen i barnskapsförhållandet till levande Gud, han har också barnskapets hela salighet, ty Ordet säger: »Är vi barn är vi också arvingar, Guds arvingar och Kristi medarvingar.» Hur stort, hur rikt, hur gudomligt är inte uppståndelsens ord: »Mina bröder. Min Fader och er Fader, min Gud och er Gud.» »Mitt har blivit ert därför att ert har blivit mitt.»

Hälsningen gäller varenda en som känner sig som syndare och behöver en uppstånd, levande Frälsare. Hör vad Ordet säger, Herren själv säger: »Men inte bara för dessa ber jag, mina närmaste, mina lärjungar som står mig allra närmast, utan också för dem som genom deras ord kommer att tro på mig. Jag ber att de alla skall vara ett, såsom du, Fader, är i mig och jag i dig.» Och den som genom tron är ett med Gud, han är försonad med Gud på försoningens grund, och den som är försonad med Gud, han är barn åt Gud, med Jesus Kristus såsom sin broder, inte endast vän utan broder.

Och det stora och tröstefulla i brodershälsningen som Jesus sänder till sina sörjande, tvivlande och djupt ner sjunkna, det stora i den hälsningen är att den kommer då lärjungarna är som mest ovärdiga. De är säkerligen i stort behov av en sådan hälsning. Hur hade det varit den sista tiden med lärjungarna när det gällde förhållandet till Jesus och efterföljelsen, bekännelsen såsom varande hans trogna efterföljare? De hade dagarna före Jesu lidande tvistat om vem som var störst. När Jesus var på väg upp till sitt förfärliga lidande, då gick de och kivades på vägen, glömde Mästarens kval och kamp. Och så strax efter den första nattvardsgången går den modigaste och frimodigaste av dem alla och förnekar Jesus. Och när Jesus kämpar ensam i Getsemane och var mänskligt sett i det allra största behov av förbön, då somnar de allihop, inte en var vakande och bad. Och när Jesus hade blivit fängslad och de förde honom bort, då flydde de alla utom Johannes. Och lägg märke

till: här hade inget tillfälle givits till några som helst förklaringar från lärjungarnas sida. Det går alltid lättare om man får förklara sig och framföra ursäkt, men här hade det inte getts tillfälle till något sådant. Och ändå kommer denna hälsning till dem: »Mina bröder, mina bröder.» Det är sannerligen evangelium för dem som väl kunde ha tänkt: »Vi är ovärdiga en sådan Mästare.»

Ur "Evangelija eller Fagnad-Bodi etter Johannes."

(Joh. ev. på nynorsk, kap. 19:25-30.)

Men inn-med krossen aat Jesus stod mor hans og morsyster hans, Maria, kòna hans Klopas, og Maria Magdalena. Og daa Jesus saag mor si, og saag at den lære-sveinen han hadde kjærast stod der innmed, segjer han til mori: „Kvinne, der er son din!” so segjer han til lære-sveinen: „Der er mor di!”, og fra den stundi tok lære-sveinen henne heim til seg.

Daa visste Jesus at no var alt full-ført, so skrifti skulde sannast; so segjer han: „Eg er tyrst”.

Det stod eit kjer der, som var fullt av vinædik; so fyllte dei ein svamp med det ædike, og sette han paa ein bergmyntestylk, og heldt han upp till munnen hans.

Daa Jesus hadde fengi ædike, sa han: „Det er full-ført!” og han bøygde hovude og gav aandi si yver til Gud.

(Ny umsetning fraa grunn-teksti. Oslo, hjaa det Norske Bibel-selskape.)

Nya testamentets kanon.

Några data.

Av prof. H. Odeberg.

Bibeln är en helig skrift. Detta gäller först om Gamla testamentet. Matt. 5:17 f.: »Innan himmel och jord förgår, skall inte en enda bokstav, inte en prick i lagen förgå, förrän allt har skett.» Jesus anknyter själv till Gamla testamentet såsom en helig, gudomlig skrift. Det är inte först apostlarna, den senare församlingen eller kyrklig teologi som sätter Jesus i samband med Gamla testamentet. Luk. 16:16 f. Samma gudomliga auktoritet som Gamla testamentets ord har också Jesu egna ord liksom även apostlarnas. »Himmel och jord skall förgå, men mina ord skall aldrig förgå.» Om apostlarna se Luk. 24:49 och Kol 4:16. Man vet sig i den urkristna församlingen även i apostlarnas tillfällighetsskrivelser äga något som i giltighet och tillkomstsätt är jämförbart med Gamla testamentet. De apostoliska skrifterna är på Kristi uppdrag av Anden givna fortsättningar på Gamla testamentet. De bildar tillsammans med de gammaltestamentliga skrifterna ett helt av heliga skrifter. Detta framgår av en annan egendomlighet. När Paulus anför Herrens ord, befallningar som kommer ifrån Kristus, d.v.s. ifrån Jesu undervisning under hans jordeliv, d.v.s. ifrån den inkarnerade Herren, så skiljer han dessa noga från sina egna ord. 1 Kor 7:12, 25, 35. När han gör uttalanden utifrån sin egen gnomä, så framställer han dock inte dessa som tillfälliga. »Jag tror att också jag har Guds Ande», nämligen såsom apostel. Även detta är alltså helig skrift. 1 Kor 2:4-13, 7:40. Apg 15:28. Jfr Joh. 20:21 ff. Att den urkristna församlingen uppfattat det på nämnda sätt framgår av 2 Petr. 3:16. (Märk till denna bibelvers att grafai = heliga skrifter.) Det framgår också av 1 Klem. och Ignatiusbrevet, där Kristi och apostlarnas ord

är införda som auktoritet på samma sätt som Gamla testamentet under betoning av den syn på Gamla testamentet och Jesu och apostlarnas ord, som kommer fram i Nya testamentet.

När det gäller citeringen av skrift i allmänhet är tre olika tillvägagångssätt att särskilja.

1) I Nya testamentet förekommer ofta allusioner på gammaltestamentliga bibelställen utan att detta uttryckligen framhävs. Detta har sin förklaring i att läsarna förutsätts vara så förtrogna med Gamla testamentet att de genom nämnda allusioner omedelbart känner till ifrågavarande åsyftade gammaltestamentliga bibelställen. Att märka är i detta sammanhang, att de gammaltestamentliga orden naturligt fogar sig in i de nytestamentliga meningarna. 2) Ett citat införs genom formeln: »Det skrivs» eller »det sägs genom den eller den». Ordet »dia» anger att det är fråga om något andeinspirerat. 3) Direkt angivande av det citerade stället.

Att de apostoliska skrifterna av den urkristna församlingen uppfattades som heliga framgår vidare av att de förelästes vid gudstjänsten. *När började de föreläsas?* För att rätt förstå denna fråga och rätt kunna besvara den måste man gå tillbaka till Jesu eget jordeliv. I Luk. 4 berättas om Jesu besök i Nasarets synagoga. Såsom hans sed var gick han på sabbatsdagen in i synagogan och deltog i gudstjänsten, varigenom han upptog synagogans gudstjänst som något heligt, av Gud givet. Sedan andra anmodats att läsa dagens text ur *tora* (= de fem Moseböckerna), anmodades Jesus att läsa det profetställe som var föreskrivet just för denna dag. Han läste det, och han anknöt till det sitt eget ord. Hans förkunnelse var inte på något sätt jämförlig med den förkunnelse man vanligen fick höra i synagogan. Den stora skillnaden var den att Jesus tillämpade profetordet på sin egen person. »Idag är detta skriftens ord fullbordat inför era öron».¹ Jfr härmed 1) Joh. 5:39, 2) de ställen där ordet Herren, JHWH, används om Kristus och 3) bergspredikans »*Jag säger er*»! Redan i Nasarets synagoga ställer

Jesus sitt ord, evangeliets, det nya förbundets ord, vid sidan om det gammaltestamentliga skriftordet och anknyter till detta. Redan här ställs det gamla förbundets ord och det nya förbundets ord (visserligen ej nedskrivet men muntligt uttalat av Herren själv) vid sidan av varandra, så som de ställdes vid sidan av varandra i den urkristna gudstjänsten: församlingen förde endast den tradition vidare som den mottagit från Herren själv. Det måste därför antas att en apostolisk skrift (d.v.s. en skrift som mottogs som ett ord från Herren själv, framlagt på hans eget uppdrag) så fort den skrivits, omedelbart började föreläsas vid gudstjänsten. Jämför Kol. 4:16, där ordet för »uppläsas» är samma ord som användes just för »föreläsas som text vid gudstjänsten» (anagnosthēnai). Det är att märka att inga utom-nytestamentliga författare har sig bekant någon period i den urkristna församlingens gudstjänstliv, då apostoliska skrifter inte förelästes. Justinus Martyren nämner t.ex. att de kristna vid sin söndagliga gudstjänst föreläste apostlarnas ἀπομνημονεύματα och profeterna. (ἀπομνημονεύματα τῶν ἀποστόλων kan antingen vara subj. gen.: vad apostlarna kom ihåg [från samvaron med Jesus] eller obj. gen.: minnena från apostlarnas liv).

Självfallet förekom och förefanns under denna första epok ingen kanon (kanon = en skriftsamling som blivit begränsad, avgränsad). Förutsättningarna för kanonbildning är:

1) att heliga skrifter finns, 2) att sådana förhållanden uppstått att man i ett samfund finner det nödvändigt att fixera vad som *inte* får anses som heliga skrifter utan därför bör uteslutas. Kanonbildning påträffar vi första gången hos *Marcion*. (År 144 bröt denne med kyrkan och betraktas därefter som kättare.) Marcions kanonbildning hade föranletts av den omständigheten att han skilde mellan Gamla testamentets och Jesu Gud och fördenskull måste utsöndra alla av de kristna församlingarna såsom heliga betraktade skrifter vilka anknöt till och värderade Gamla testamentet. Hans utmönstring blev radikal:

endast Lukasevangeliet och 10 Paulus-brev höll provet, och också dessa kunde accepteras först sedan alla ställen som anknöt till Gamla testamentet uteslutits. (Inom parentes kan anmärkas att Marcion var den förste som till de heliga skrifterna skrev prologer eller inledningar. Han gjorde detta för att preparera läsaren att se skriften på samma sätt som han själv ville se den. Själva detta prologskrivande upptogs av kyrkan och har fortlevt in i protestantismen. Jfr Luthers inledningar till testamentena och de enskilda skrifterna.)

Den närmaste anledningen till kanonbildning inom kyrkan var den, att irrlärare sökte insmussla sina tankar i den kristna församlingen genom att nedlägga dem i skrifter som utgavs under apostlarnas namn. Med kyrkofädernas och andras kamp mot irrlärarna följde därför också kamp mot sådana falska skrifter. Kriterierna på de heliga skrifterna var två: 1) hade respektive skrift förelästs ända från den dag då den kom till? (Detta kriterium själv tyder på att de äkta, apostoliska skrifterna omedelbart började föreläsas, så fort de skrivits.), 2) förelästes respektive skrift i *alla* församlingarna?

De första stegen i kanonbildningen är de listor som uppgjordes över de i församlingarna allmänt och från deras tillkomst brukade skrifterna. Det äldsta dokumentet är härvidlag den s.k. *Muratori* kanon (så benämnd efter den italienare, Muratori, som på 1700-talet upptäckte nämnda dokument i ambrosianska biblioteket i Milano och utgav det i tryck).² Detta dokument är i själva verket endast ett fragment, då början saknas. Muratori kanon börjar med att tala om Lukasevangeliet som det tredje evangeliet. Som det fjärde kommer sedan Johannesevangeliet. Dessutom upptas Apostlagärningarna, 13 Paulus-brev, Judas brev, 1 och 2 Johannes' brev, Johannesapokalypsen och Petrusapokalypsen. Om den sistnämnda anmärks dock att den inte användes i alla de kristna församlingarna. »Hermas Herde» avvisas. — I Muratori kanon kallas de gammaltestamentliga skrifterna »profetiska» och de

nytestamentliga »apostoliska». Då Nya testamentet och Gamla testamentet i nämnda kanon framställs som en helhet, är det möjligt att den förlorade inledningen även handlat om Gamla testamentet. — Muratori kanon anses ha tillkommit någon gång mellan 170 och 200. (Det i Milano hittade fragmentet härstammar från 700-talet.) Däremot torde det vara höjt över allt tvivel att förteckningen tillhört den romerska församlingen. — Som författare har antagits Hippolytus. Ingenting motsäger denna uppgift. För dess riktighet talar den omständigheten att Hippolytus var en ivrig bekämpare av irrlärare och uppgjorde förteckningar över irrlärliga skrifter. Sålunda har han vid sidan av Epifanius givit oss de utförligaste uppgifterna om den gnostiska litteraturen. I hans ἑλεγχος (eg. »överbevisning», »vederläggning» d.v.s. av irrläror) är citaten från förlorade gnostiska skrifter det värdefullaste.

I detta sammanhang bör *Tatiáns* evangeliesammanställning omnämnas. Tatian var bördig från Syrien men vistades en tid i Rom såsom Justinus Martyrens (död 165 i Rom) lärjunge. År 172 återvände han till Syrien och gjorde där en sammanställning av de fyra evangelierna, benämnd *Diatessarån* (eg. τὸ διὰ τεσσάρων εὐαγγέλιον = evangeliet genom de fyra). Att man upprättade en sådan synops innebar självfallet inte, att man inte betraktade evangelierna som heliga skrifter. Arbetet är närmast en motsvarighet till den svenska evangeliebokens sammanställning av passionshistorien.

Ireneus (biskop i Lyon, död omkr. år 202) upptar de fyra evangelierna, 13 Paulusbrev, 1 Petr., 1 och 2 Joh., Apg. och Joh. upp. Han, liksom övriga, betraktar Nya och Gamla testamenten som en enhet.

Tertullianus (död omkr. 220) använder för första gången termen »*novum testamentum*» som samlande namn för det nya förbundets heliga skrifter. Även andra namn förekommer hos honom, exempelvis »*instruméntum*». Han talar om »*evangélicum instruméntum*» (= evangelierna)

och »apostólica instruménta». De senare indelas i fyra grupper: 1) Apg., 2) Paulus' brev, 3) Johannes' skrifter, 4) Apostólica (1 Petr., Jud. o.s.v.). Såsom beteckning för Gamla testamentet och Nya testamentet tillsammans tagna används termen »totum instruméntum utriusque testaménti».

Klemens av Alexandria använde som samlande beteckning för gamla och nya förbundets skrifter termen κυριακή γραφή. Någon uppgjord lista över de heliga skrifterna finns emellertid inte hos honom. En sådan lista har däremot upprättats av hans lärjunge:

Origenes (död år 254 i Tyrus till följd av den tortyr han lidit under den decianska förföljelsen). Även för honom utgör de bägge skriftsamlingarna en enhet av heliga skrifter, ἱεροὶ βιβλοὶ, benämnda παλαιὰ καὶ καινὴ διαθήκη (Gamla och Nya testamentet). Han indelar skrifterna i ὁμολογούμενα (skrifter vilka av alla är erkända) och ἀμφιβαλλόμενα (omstridda). Vad han avser med sistnämnda uttryck är inte omedelbart klart. Till denna grupp räknas Hebr., 2 Petr., Jak., Jud. och Hermas herde. Vid en närmare undersökning framgår emellertid, att Hebr., 2 Petr., Jak. och Jud. av *Origenes* omnämns som erkända i alla församlingarna. Med termen ἀμφιβαλλόμενα vill han alltså ange, inte att dessa skrifter står under debatt i församlingarna, utan att vissa enskilda personer ställer sig mera tvekande till dem än till de övriga skrifterna. I fråga om Hebr. är *Origenes* själv skeptisk, i fråga om 2 Petr., Jak. och Jud. andra enskilda. Den enda skrift som verkligen är ἀμφιβαλλόμενον är alltså »Hermas Herde».

Av alla förteckningar över heliga skrifter i gamla kyrkan torde *Eusebius*' vara den betydelsefullaste. (*Eusebius* av Cesarea skrev också den första kyrkohistorien, historia ecklesiastiká, avslutad omkring år 325.) I *Eusebius*' lista upptas alla förelästa och använda skrifter. Även här förekommer uppdelningen i två huvudgrupper: ὁμολογούμενα (ordet har samma

innebörd som hos Origenes, från vilken det är hämtat) och ἀντιλεγόμενα (= motsagda). Att märka är att denna klassifiering inte innebär en uppdelning i kanoniska och icke-kanoniska skrifter. 1) ὁμολογούμενα. Till denna grupp hänförs fyra evangelier, Apg., Paulusbreven (där även Hebr. inräknas utan att detta dock uttryckligen uppges vara författat av Paulus), 1 Joh., 1 Petr. och Joh. upp., den senare skriften med tillägget εἰ γε φανείη (om det så kan synas, anses). Detta tillägg förefaller egendomligt, då enligt Eusebius definition ὁμολογούμενα betecknar skrifter, som är allmänt använda. Om innebörden i tillägget se nedan! — 2) ἀντιλεγόμενα, skrifter, som på ett eller annat vis satts i fråga (jfr Origenes ἀμφιβαλλόμενα. Denna skriftkategori indelas i tre grupper: a) γνώριμα τοῖς πολλοῖς, d.v.s. skrifter, som är godtagna och erkända av de många. Hit räknas Jak., Jud., 2 Petr., 2 och 3 Joh. Dessa böcker behandlas, jämte ὁμολογούμενα som kanoniska. Att de upptagits bland ἀντιλεγόμενα innebär inte att de satts i fråga av någon församling utan endast att vissa enskilda personer känt sig tveksamma inför dem. — b) νόθα (= oäkta), d.v.s. mera tvivelaktiga skrifter. Hit hänförs Paulusakterna (vilka till innehåll närmast kan jämföras med Apg.), Hermas Herde, Petrusapokalypsen, Barnabasbrevet och Didachä (= De tolv apostlarnas lära) samt Joh. Upp. med tillägget εἰ γε φανείη. Vad innebär detta tillägg? Då Joh. upp. står upptagen bland ὁμολογούμενα, är det uppenbart att det allmänt erkändes i församlingarna. Då emellertid Eusebius för egen del ställt sig tvekan inför denna bibelbok, har han gjort ifrågavarande tillägg vid skriftens omnämnande under ὁμολογούμενα och dessutom även upptagit den under νόθα men även där med ifrågavarande tillägg. Tydligt är att Eusebius själv helst skulle ha velat reservationslöst placera Uppenbarelseboken under νόθα. Men då han inte kunde förneka det faktum att den allmänt användes i församlingarna, måste han uppta den under

ὁμολογούμενα liksom också göra ifrågavarande tillägg, när han upptog skriften under νόθα. Joh. uppbarelseboks placering under νόθα är alltså endast betingat av teologisk spekulatation: Uppbarelseboken passade inte in i det uppgjorda tankeschemat och därför borde man inta en reserverad hållning till den, även om den användes och erkändes i församlingarna. Eusebius' behandling av Uppbarelseboken innebär alltså inte ett steg vare sig fram eller tillbaka i fråga om det faktiska erkännandet av ifrågavarande skrift i fornkyrkan — den är endast betingad av en viss teologisk spekulatation vid en viss tidpunkt. — c) ἄτοπα πάντη καὶ δυσσεβή (= opassande alltigenom o. gudlösa), d.v.s. skrifter som är helt opassande och ogudaktiga. Här upptas olika heretiska skrifter, såsom Petrus-evangeliet, Mattias' ev., Thomas' ev. o.a., samt Andreas' apostlagärningar, Johannes' apostlagärningar o.a.

Med avseende på de större kyrkoenheternas inställning till de heliga skrifterna är följande att märka:

Inom den *österländska kyrkan* (den grekiska och alexandrinska) ställde man sig (d.v.s. vissa religiösa ledare, inte församlingarna) skeptisk till Joh. upp., vilken bok avvisades av bl.a. Dionysius Magnus och Cyrillus av Alexandria. Den teologiska skepsisen hade mellertid inte avgörande inflytande på Uppbarelsebokens faktiska användning i församlingarna liksom inte heller, till syvende och sist, på skriftens ställning i kanon. I biskop Atanasius' 39:e påskbrev av år 367, vilket får anses som ett auktoritativt uttalande för hela kyrkan, återfinns nämligen Uppbarelseboken bland de 27 bibelböcker vilka sedan blivit den faktiska kanon. I detta påskbrev förekommer för första gången termen »kanonisk» i uttrycket κανονιζόμενα βιβλία.

I den *syrisk kyrkan* används och erkänns från början alla de bibelböcker som vi numera förstår under termen kanoniska. Diskussionen om vissa skrifers äkthet uppkom först omkring år 400 i samband med utförandet av den bibelöversätt-

ning som går under namnet *P^ešitta*. För att bringa bibelböckernas antal i överensstämmelse med antalet bokstäver i de hebreiska och syriska alfabeten (22) uteslöt man 5, nämligen 2 Petr., 2 och 3 Joh. Jud. och Joh. upp. I senare översättningar, t.ex. Philoxeniana, har man emellertid återinfört de sålunda uteslutna böckerna.

Om i den österländska kyrkan Uppenbarelseboken kritiserades, var det i den *västerländska kyrkan* **Hebréerbrevet** som stod under debatt. Att denna skrift från början använts och erkänts i församlingarna framgår bl.a. av att Clemens Romanus (författare till 1 Klemensbrevet) citerar den som auktoritativ och helig; han citerar den proportionsvis i förhållande till dess omfång t.o.m. mera än någon av de övriga nytestamentliga skrifterna. Även av Tertullianus' skrifter framgår det att Hebréerbrevet var allmänt använt och erkänt. På 300-talet var emellertid diskussionen om Hebréerbrevet ganska stor. Den egentliga grunden till skepsisen var den att man inte kunde finna bevis för att Hebréerbrevet var författat av Paulus: skriftens apostolicitet sattes i fråga! Att en så pass häftig diskussion på grund av denna omständighet kunde flamma upp, visar hur samvetsgrann och kritisk man i fornkyrkan var vid bedömandet av en skrifts anseende såsom kanonisk eller inte. — Vid denna tid började man **behandla kanonfrågan på synoder och kyrkomöten**, något som innebär ett nytt steg i kanonhistorien. Detta skedde för första gången på kyrkomötet i Rom år 382 under biskop Damasus den förste. I den *Ordo scripturarum novi testamenti* som man enade sig om är Hebréerbrevet upptaget bland de övriga nytestamentliga skrifterna. På kyrkomötena i Hippo år 393 och i Kartago år 397 var frågan åter uppe. Också här erkändes alla de 27 skrifterna. Dock gavs Hebréerbrevet en särställning. I fråga om Paulus' brev sägs nämligen »Páuli apóstoli epistulae trédecim, eiúsdem ad Hebráeos úna» (densammes till hebréerna ett). Med detta uttryckssätt ville man ange att Hebréerbrevet väl är av

paulinskt ursprung men inte på samma direkta sätt som övriga Paulus-brev. På synoden i Kartago år 419 inräknar man där-
emot Hebréerbrevet utan vidare bland Paulusskrifterna, i det
man talar om »Páuli apstóli epístolae quattuórdecim». — I
den västerländska kyrkan, liksom f.ö. också inom de öster-
ländska och syriska kyrkorna, rådde också viss tveksamhet
inför de katolska breven. 1 Petr. och 1 Joh. var aldrig under
debatt och Jak. i mycket ringa utsträckning. Större skepsis
kände man inför 2 Petr., 2 och 3 Joh. och Jud. I sitt auktorita-
tiva uttalande »qui libri recipiantur in canone» av år 405 fram-
ställer Innocentius I alla de 27 skrifterna som kanoniska och
samma skrifter upptas och sanktioneras av Hieronymus i
Vulgata. Jfr synodbesluten i Rom 382, i Hippo 393, i Kartago
397 och 419.

Därmed hade de 27 nytestamentliga skrifternas kanonicitet
avgjorts. En annan fråga som av vissa teologer diskuterades,
var emellertid om alla dessa skrifter skulle tillmätas samma
auktoritet. Iunilius Africanus präglade termerna
»perfécta auctóritas» och »média auctóritas». Medial auktori-
tet tillmätte han 2 Petr., 2 och 3 Joh., Jak. och Jud. samt Upp.
Från Sixtus härstammar termen »*déuterokanonisk*». Som
deuterokanoniska betecknades de gammaltestamentliga
apokryferna jämte de anförda nytestamentliga skrifterna (2 Petr.
o.s.v.). Med denna beteckning avsåg man dock inte att gra-
dera skrifternas auktoritet. Den användes i stället för att be-
teckna de skrifter vilka, såsom man trodde, senare inkommit i
kanon. Att de gammaltestamentliga apokryferna hänfördes till
de deuterokanoniska skrifterna har sin grund i följande om-
ständighet: När man under 300-talet gjorde de gammaltesta-
mentliga skrifterna till föremål för noggrannare undersökning,
vände man sig också till de judiska lärde för att utröna deras
uppfattning. Det befanns då att judarna inte reservationslöst
erkände dessa skrifter utan kallade dem för genuzim, d.v.s. de
undangömda (grek. ἀπόκρυφα). Då man inte kände till, hur

judarna gått till väga vid fixerandet av sin kanon, antog man att dessa böcker först senare kommit med bland de kristnas heliga skrifter. — Frågan om de heliga skrifternas auktoritet togs upp till behandling på det tridentinska mötet. I »decrétum de canónicis scriptúris» av den 8 april 1546 sammanfattas den katolska kyrkans slutgiltiga och definitiva ståndpunkt i följande ord: »Spíritu sancto inspiránte conscripti Deum habent auctórem». Därmed bortföll alla försök från enskilda teologers sida att gradera de heliga skrifternas auktoritet. Att märka är att i den kristna kyrkans kanon innefattas såväl Gamla testamentet som Nya testamentet. Uttalandena om de heliga skrifternas auktoritet gäller alltså *hela* Bibeln.

(Forts.)

Fotnoter:

¹ Obs. att det heter »inför era öron» inte »ögon», d.v.s. uppfyllelsen eller fullbordan är inte något som bara iakttas som något tillfälligt av en tillfällig skara, utan meddelas som något som skall *höras*, d.v.s. meddelas som en uppenbarelse, d.v.s. som heligt ord, gudomligt ord, synonymt med Helig skrift.

² L. A. Muratorii, *Antiquitates Italicae*. Mediolani 1740. III. Sidd. 854 ff.

De nytestamentliga skrifternas förutsättning.

Av prof. H. Odeberg.

Evangeliernas tillkomst sammanhänger med den urkristna missionsförkunnelsen. I Apg. 4:20 säger Petrus och Johannes: »Vi för vår del kan inte tiga med vad vi har sett och hört.» Detta heliga tvång att förkunna är parallellt med profeternas. — För att förstå den urkristna missionsförkunnelsen är det nödvändigt att erinra sig apostlarnas förhållande till deras Herre och Mästare. I Luk. 24:25 ff. heter det att Jesus öppnade lärjungarnas ögon, så att de förstod skrifterna, »han började genomgå Mose och alla profeterna och förklarade för dem vad som var sagt om honom i alla skrifterna». Lärjungarna var

vittnen till detta. Vittnesbördet om det skulle frambäras till alla folk (Matt. 28:18 ff.). Det skulle börja, när Jesus sänt lärjungarna »sin Faders löfte», den helige Ande, varigenom de skulle beklädas med kraft från höjden. Om Anden heter det: »Han skall lära er allt och påminna er om allt vad jag har sagt er» (Joh. 14:26) och vidare: »Jag har ännu mycket att säga eder, men ni kan inte bära det nu. Men när han kommer, sanningens Ande, då skall han föra er in i hela sanningen. Ty han skall inte tala av sig själv, utan allt det han hör skall han tala» (Joh. 16:12 f.). — Lärjungarna skulle vittna. Detta vittnesbörd skulle ske på Kristi befallning och i Andens kraft. Lärjungarna hade blivit anförtrordas detta uppdrag i egenskap av sådana som varit med Kristus från begynnelsen. Lärjungarna var vittnen — det betyder inte bara att de i yttre motto fått se Jesu gärningar och lyssna till hans ord; det betyder först och främst att de fått se den djupare innebörden i hans liv och verk, de hade fått den sanna förståelsen av de heliga skrifterna, de hade fått skåda Människosönens hemlighet: Vi såg hans härlighet! Lärjungarna har fått sig anförtrord en dyr och helig skatt. Denna skatt har de att förvalta, »Som förvaltare av Guds hemligheter skall man anse oss» (1 Kor. 4:1). Att förvalta betyder inte bara att ge ut, utan också och lika mycket att bevara, att hushålla. Inte allt får meddelas på en gång. Jfr Joh. 16:12: »Jag har ännu mycket att säga er, men ni kan inte bära det nu.» Det finns något som kan kallas för kristendomens elementer, kristendomens grunder. Jfr 1 Kor. 15:1-9! Märk i detta avsnitt uttrycket »enligt skrifterna» (v. 3 f.): Jesu förhållande till de heliga skrifterna är något grundläggande i det vittnesbörd apostlarna hade att frambära. Märk vidare uttrycken παραλαμβάνειν och παραδιδόναι (v. 3). Dessa uttryck är inte formade av Paulus utan tekniska termer för mottagandet och överlämnandet av ett heligt budskap, en helig tradition (hebr. kibbel [παραλαμβάνειν] och masar [παραδιδόναι]). I traktaten Abot används således dessa termer om

Mose, när han mottog lagen och sedan överlämnade den till Josua. I 1 Kor. 15:1-9 talar Paulus om hur han i början meddelade korintierna kristendomens elementer. Dessa elementer kallas i Hebr. 5:12 för $\tau\acute{\alpha} \sigma\tau\omicron\iota\chi\epsilon\iota\alpha \tau\eta\varsigma \acute{\alpha}\rho\chi\eta\varsigma$, och att meddela dem kallas »att lägga grunden» (Hebr. 6:1). Elementerna måste meddelas till sådana som är barn i Kristus ($\nu\eta\pi\iota\omicron\iota \acute{\epsilon}\nu \chi\rho\iota\sigma\tau\acute{\omega}$), 1 Kor. 3:1. Dessa måste med hänsyn till undervisningens beskaffenhet skiljas från sådana som äro τέλειοι och πνευματικοί (d.v.s. sådana som har ande till att fatta). Pärlorna får inte kastas för svinen (Matt. 7:6). Om evangeliets elementer se 1 Kor. 15:1 ff. och Hebr. 6:1-2 och jfr ovan sidd. 16 f. [anteckningarna till ”Joh. 18:15-27”.]

Paulus kallar evangeliet för παράδοσις (tradition), d.v.s. något, som han mottagit. Det muntliga och skriftliga framställningssättet gick från början upp i vartannat. Evangeliet förkunnades muntligt i samband med föreläsandet av de heliga skrifterna. Vad man förkunnade var Jesu lidande, död, uppståndelse och verksamhet. Denna förkunnelse hade en fast form och ett fast innehåll (jfr 1 Kor. 15:1 ff.). Observera att det heter evangeliet enligt Matteus o.s.v.

Redan tidigt fanns flera framställningar av Jesu liv. Men varje ögonvittne var inte vittne i Jesu mening. Se Luk. 24:48. Helig skrift blev endast den, som tillkommit som direkt följd av Kristi uppdrag till apostlarna, d.v.s. som förmedlats av en apostel. I fråga om evangelierna säger Ireneus att de fyra evangelierna såsom representerande och framförande det auktoritativa evangeliska vittnesbördet anknyter till de fyra huvudväsendena i den himmelska världen enligt Hes. 1 och Upp. 4-6: Matteus-människan, Markus-lejonet, Lukas-tjuren och Johannes-örnen. I evangelierna förekommer också en anpassning av förkunnelsen efter olika fattningsförmåga hos läsarna: Matt., Mark. och Luk. är skrivna för människor i begynnelsestadiet, Joh. för mera framskridna.

Jüdischer Staat und jüdische Kultur.

Von Rabbiner D:r *David Grünwald*.

Inmitten einer Weltkrise und im Schatten der tragischen Auseinandersetzungen zwischen den Nationen erlebt die Welt einen Akt historischer Gerechtigkeit in Verbindung mit dem Ausdruck jüdischen Volkswillens und der Vitalität jüd. Lebensdynamik. Die Wahrheit hat wieder einmal mehr gesiegt und wir sind einen Schritt weiter gekommen auf dem Wege der Maxime Freiheit, Gleichheit, Brüderlichkeit.

Das jüd. Volk steht nun vor der grossen Aufgabe den Aufbau und Ausbau seiner alt-neuen Heimat zu vollziehen, bzw. die bereits bestehende jüd. Heimstätte in einen selbständigen Staat unter eigener Verwaltung und eigener Kontrolle zu verwandeln. So ist es wohl gegeben, nach einem sehr bemerkenswerten materiellen Anfang die Linie der kulturellen Entwicklung ins Auge zu fassen.

In der Geschichte lernen wir grosse nationale Kulturen kennen, die der Assyrer und Ägypter, der Griechen und Römer. Heute zeugen nur noch tote Formen von ihrer einstigen Macht. Der Verlust der staatlichen Souveränität dieser Nationen ist keine adäquate Erklärung, die Einverleihung in ein anderes Staatsgefüge kein ausreichender Grund für den Untergang ihrer bedeutenden Kulturerungenschaften, denn wir Juden haben z.B. im babylonischen Exil überragende eigene Kulturgüter geschaffen, den babylonischen Talmud, und die sogar fast 2000-jährige Diaspora hat nicht vermocht, unsere Eigenart auszulöschen. Diese geringe innere Widerstandskraft dieser Kulturen einerseits, die Zähigkeit jüd. Charakters andererseits, könnte wohl auf die mangelnde, bzw. stark betonte metaphysische Geistesrichtung zurückzuführen sein, welche ich als die *vertikale* Kulturkomponente bezeichnen möchte. Auf primitiver Kulturstufe glaubten diese Völker an überirdische

Mächte — wobei eine Analyse ihres Gottesbegriffes nicht einfach ist — mit zunehmenden politischen, wirtschaftlichen und zivilisatorischen Fortschritten wurde aber der Gottesbegriff immer konkreter, materieller, irdischer, bis er schliesslich mit dem Erfolg identifiziert und der Erfolgreiche mystifiziert wurde. Damit war ihre geistige Entwicklung bereits rückläufig.

Das vernunftmässige rationale Denken ist *horizontal*, führt zu technischen, nicht geistigen Fortschritten. Wir erlebten es ja, dass Vertreter der Wissenschaft, die nicht alle als Konjunkturalwissenschaftler bezeichnet werden können, eine vollständige Umorientierung in ihrem Denken zustande gebracht haben, eben auf dem Gebiete des Rationalen. Von echten Schöngestern haben wir es kaum gesehen, weil der Geniale, Geistige, eben Metaphysiker ist. Wie der menschliche Körper nur lebt, solange ihm eine Seele innewohnt, der menschliche Kadaver aber bei all seiner bis ins Feinste gehenden Organisation tote Masse ist, so lebt ein Volk geistig nur solange als ihm die Volksseele eignet, seine Metaphysik. Das Wesen der jüd. Volksexistenz ist seine nicht vergrößerte metaphysische Geistesrichtung. Diese erklärt das Scheitern der inneren Assimilation bei aller äusseren Imitation.

Auf Grund dieser Ueberlegungen wäre es kaum denkbar, dass heute in Palestina versucht werden sollte, einen jüdischen Staat mit jüdischem Volkstum auf *rein* nationaler Grundlage aufzubauen. National könnte hier auch keine rein geographische oder ethnische Bezeichnung sein. Was aber ist ihr Inhalt? Wenn ich sage: ich bin Schwede, so besagt das nicht nur die Sesshaftigkeit zwischen Norwegen, Finnland und Dänemark, oder den Besitz schwedischer Ausweispapiere, Bedingungen welche formaler Natur sind, sondern das *innere Verknüpftsein* mit einem Volk und Land in dem die Begriffe von Freiheit, Gleichheit, Demokratie u.a. beheimatet und verwirklicht sind. Das ist der Inhalt oder das wesentliche Merkmal des Begriffes Schwedische-Nationalität.

Es wäre unverständlich wenn massgebende Männer, die historisch denken können, glauben würden, auf der Ideologie der II. Internationale eine jüd. Kultur schaffen zu können. Die soziale Bewegung als Resultat des XIX. Jahrhunderts ist historisch fundiert. Das starkwerdende Bürgertum, das Gottesgnadentum der Obrigkeit und deren Auswüchse, haben die soziale Bewegung als Gegendruck motiviert und ihr Existenzberechtigung verliehen. Aber schon wir erleben es, dass die für unverrückbar und ewig gewählten Theorien der sozialen Reformer von einem völkischen Gesichtspunkt desavouiert werden, was ihren Charakter als Entwicklungsstufe kennzeichnet, die wie jede andere überholt werden kann.

Welch anderen Inhalt aber können wir einem werdenden jüd. Staat und Volkstum geben als den *traditionellen*, der sich als *überzeitlich* erwiesen und *genügend* Spielraum bietet, um in *seinem Rahmen* dem Fortschritt den gebührenden Platz einzuräumen.

Oder sollten wir, deren frühere Kultur allen anderen bis heute soviel gegeben hat, uns selbst zu Nehmenden degradieren und sozusagen aus dritter Hand nehmen, wo wir die erste sein können. Gerade weil wir in einer Zeit von Umwertungen leben, versuche man nicht ein altes Kulturvolk auch bei einem neuen Unternehmen in kurzfristige Formen des XX. Jahrhunderts zu zwingen, sondern warte ruhig ab, bis aus dem *freien* Kräftespiel — und darauf liegt der Nachdruck, dass in der Aufbauperiode freie Entfaltungsmöglichkeit auf allen Gebieten geboten und jede Vorherrschaft unterdrückt werden muss — eine land- und menschenbedingte Gesellschaftsform und Kulturbasis herauswächst. Wenn man ein braches, sozusagen voraussetzungsloses — wenn man von der Tradition absieht — Land aufbauen geht, ist jeder Versuch vorgefasste Formen und Normen für neue Inhalte um jeden Preis zu erzwingen, ein Stoss in den luftleeren Raum, ein unrationeller Energieverbrauch.

Theoretisch bestehen für einen Kulturaufbau zwei Möglichkeiten. Zur Zeit der Völkerwanderung haben sich viele Volksstämme in neuen Gebieten angesiedelt, haben jeden Zusammenhang mit der alten Heimat aufgegeben und bauten ein authochtones Volks-, Staats- und Kulturleben aus eigenen Kräften auf. Die andere Möglichkeit ist jene, wie sie von Auswanderergruppen verwirklicht ist, denen die Heimat zu eng geworden und welche zum Beispiel in Uebersee kolonisationsarbeit leisteten, in Verbindung mit der Heimat und an dortige Verhältnisse anknüpfend. Der erste Weg kommt für den jüdischen Staat kaum in Frage, denn die Immigration geht nur tropfenweise vor sich und sogar wenn diesbezüglich die Besserung eintritt, indem Ströme von Einwanderern Einlass finden werden, so ist die Immigration doch zu uneinheitlich, denn während die eine Gruppe bereits einen gewissen Lebensstandard erreicht hat, muss eine andere erst primitive Kolonisationsarbeit leisten. Die andere Methode aber des Anknüpfens und der Fortsetzung der Kulturarbeit kann für uns nicht die Weiterentwicklung sich überholender europäischer Kulturformen bedeuten, sondern nur Aktivierung und Intensivierung der als überzeitlich erwiesenen jüd. Tradition, der Urkraft des Judentums mit dem *genügenden* Spielraum für den Fortschritt der Zeit.

Man hat versucht jüdische (hebräische) Sprache mit jüdischer Kultur zu identifizieren. Die Sprache ist aber nur *eine* der *Ausdrucksformen* der Kultur. Es ist am Zionistenkongress von berufenem Munde in Bezug auf die Gesellschaftsordnung davon gesprochen worden, dass Normen die früher gesichert erschienen, heute ins Wanken gekommen seien, wie ja auch neue Erkenntnisse die Demarkationslinie zwischen Materie und Energie verwischt und eine gegenseitige Bedingtheit stipuliert hätten. Dies gilt auch auf anderen Gebieten. Auch zwischen Sprache und Kultur besteht eine Reziprozität, wobei die Sprache als das Ruhende der Materie, die Kultur als

das Bewegende der Energie entspricht. Mit zunehmender Energie wächst nach neueren Erkenntnissen auch die Masse. Uebertragen heisst das, dass mit einem Kulturaufstieg auch eine Sprachentwicklung gesetzmässig verknüpft sei. Die Umkehrung des Satzes ist aber nicht zulässig, indem mit zunehmender Masse nur die potentielle, nicht aber die aktuelle Energie zunimmt, d.h. dass der Ausbau der Sprache nur die *Möglichkeit* der Kulturentwicklung schafft. Wenn heute Griechenland daran ginge die alt-griechische Sprache wieder zu beleben, um dadurch die allgriechische Kulturstufe zu erklimmen, so hätte man für diese Bestrebungen nur ein mitleidiges Lächeln. Nicht anders ist es, wenn man irgend eine europäische Kultur ins Hebräische übersetzt, das wäre noch lange keine jüd. Kultur, denn die Odyssee bleibt in allen Uebersetzungen griechisches Kulturgut, die Bibel aber in allen Sprachen bleibt israelitisches Kulturgut.

Es steckt ein gut Stück Diaspora-tragik darin, dass uns die Emanzipation von fremder Kultur so schwer fällt, und es ist ein Zeichen unserer Galuth-Einstellung, dass man an der Oberfläche der jüd. Kultur, welche doch die einzige Quelle neuhebräischer Sprachformung bildet, haften bleibt und sich scheut tiefer in die idealen und ideellen Inhalte vorzudringen. Hoffen wir, dass dies nur eine Kinderkrankheit von der Exilzeit her darstellt, die im neuen Staatswesen bald überwunden sein wird durch eine zweckmässige Therapie, denn an ärztlichen Grössen auch für Krankheiten des Geistes wird es dem neuen Staat nicht mangeln.

Dann wird Palestina wieder zu Erez-Israel, zum heiligen Land werden. Ueber dem heiligen Land wölbt sich aber ein einziger Himmel, der sich über alle irdischen Mauern wegwölbt und Gemeingut aller Völker ist, wie es der Prophet Jesaja (56:7) so schön ausgedrückt: »denn mein Haus soll ein Bethaus für alle Völker werden«.

Vem talades bergspredikan till?

Av kontraktsprosten Carl Sandegren.

En nästan som i förbigående gjord, rent av egentligen onödig erinran i en nyligen publicerad uppsats om att »Jesus talar ju här (Matt. 7:12) enligt Matt. 5:1 till 'folket' (oklos)» föranleder nedanstående undersökning om det verkligen är så eller om Herren här talar till lärjungarna. Medan uppsatsen betygar sig bekämpa »en spiritualiserande omtolkning av Jesu ord», kan den befaras befrämja en ännu svårare villolära: en moraliserande omtolkning av bergspredikan.

Det är synnerligen tilltalande att den s.k. ramen till bergspredikan tillerkänns vitsord — något allt annat än allmänt erkänt, som bekant; jfr t.ex. M. Dibelius i hans (eng.) föreläsningar över bergspredikan i vilken han rent ut säger att det är farligt, ja, vilseledande att fråga efter till vem bergspredikan talats. Om man emellertid överhuvud taget håller på ramen, bör man väl ändå ta med hela ramen, alltså även v. 2. Den lyder: »När Jesus såg folkskarorna, gick han upp på berget. Han satte sig ner, och hans lärjungar kom fram till honom. Då började han tala och undervisa dem.» Därav tycks framgå att det var till lärjungarna Herren talade, även om andra hade tillfälle att höra vad han sade.

Att det måste ha varit till lärjungarna som Herren talade framgår av att det är fråga om en undervisning om vandeln. Hur hade en undervisning därom kunnat komma i fråga med andra än lärjungarna?

En läkare s.a.s. talar på två skilda sätt. Till den stora allmänheten vänder han sig i sina annonser, resp. en skylt angi-

vande sitt yrke, ev. specialitet, tid och plats, när han kan träffas. Dem som söker honom och anförtror sig åt honom, hans undersökning och behandling, ger han sina föreskrifter. Analogt kan man tydligt urskilja två sätt att tala hos Jesus och ännu tydligare hos Paulus. Denne talar på ett sätt till judar och hedningar, på ett annat sätt till de kristna. De förra söker han visa att Jesus är Messias och kalla till hans lärjungar. De senare undervisar han framför allt om deras vandel. Och detta ligger helt i sakens natur. Man kan vänta samma metod hos Jesus och man räknar inte fel däri. När det heter att han undervisade i synagogan eller helgedomen utan att det sägs vad han undervisade om, tar man säkert inte fel, om man menar att det var något liknande vad Paulus talade om till judarna, helst om man erinrar sig de gånger, inte många men dock några, då såsom i Luk. 4 hans predikan i en synagoga återges: det är budskapet om uppfyllelsen i hans egen person av Gamla testamentets löfte om den kommande Messias, innebärande en kallelse till lärjungaskap hos honom. Innan någon blivit hans lärjunge, kan ju en undervisning om vandeln såsom sådan inte ifrågakomma. Detta är ju också i överensstämmelse med den s.k. missionsbefallningen med de två momenten: göra folken till lärjungar och lära dem att hålla allt vad Herren befallt. Det blir därför också i överensstämmelse med praxis på missionsfältet. Det är en bestämd skillnad mellan hedna-predikan och predikan i den kristna församlingen med avseende på innehållet helt i linje med vad Nya testamentet meddelar om Paulus' praxis, såsom ovan nämnts. Beaktas detta, måste man medge att bergspredikan talats till lärjungarna, inte till folket.

Sättet för undervisningen pekar vidare hän till att bergspredikan talats till lärjungar. Undervisningen bedrevs i regel från morgonen till middagstiden med frågor och svar, diskussion och uppställandet av slutledningar eller lärosatser. Sådan

undervisning kunde inte hållas med andra än dem som var närvarande hela tiden. Kommande och gående kunde höra på, den stund de var närvarande, men de kunde inte väntas stanna hela tiden. »Folket» hörde tydligen till denna senare kategorin.

Beaktas vidare innehållet i bergspredikan, får man ytterligare anledning att i den se en undervisning av lärjungarna. Uttryck sådana som »Det är ni som» (inte: Ni, då »ni» är betonat) »är världens ljus, jordens salt»; »Saliga är ni, när människorna hånar och förföljer er, ljugar och säger allt ont om er för min skull ... På samma sätt förföljde man profeterna före er» kan ju helt enkelt inte ha sagts till andra än till lärjungarna. Det är också bara dessa, inte »folket», som kunde sammanställas med profeterna, även om de varit före »folket».

När det i avdelningen kap. 5:21 ff. talas om »broder», ligger i det en hänvisning till att det är fråga om dem som i Nya testamentet genomgående kallas »bröder», d.v.s. de kristna, dem som genom tron på Jesus som Messias blivit Guds barn (Joh. 1:12) och därmed »bröder» enligt Nya testamentets språkbruk.

Åtminstone Fader Vår är enligt ramen i Luk. 11 en åt lärjungarna given bön.

Paulus' ord i 1 Kor. 9:14 (Så har också Herren befallt att de som predikar evangeliet skall leva av evangeliet), sammanställda med t.ex. v. 6 i samma kapitel; 2 Tess. 3:9; Gal. 6:6, är ju en direkt anspelning på Matt. 6:33 ff. Här manar Herren sina åhörare (vilka dessa nu må vara) att i tro på sin himmelske Fader (utan klentro v. 30) med åsidosättande av arbetet för föda och kläder först arbeta för Guds rike och hans rättfärdighet, d.v.s. söka föra andra in i det rike, där de själva var medlemmar, även om de därigenom skulle för var dag få sitt fulla mått av människors ondska (»kakia» på grekiska), som de dock inte skulle besvara med att vare sig döma eller fördöma dem

(kap. 7:1). Det är alltså fråga om sådana som fick kalla Gud för Fader, alltså sådana som trodde på Jesus såsom Messias eller var hans lärjungar och som dessutom fick det särskilda uppdraget att söka föra andra in i Guds rike. Det kan därför här inte vara fråga om »folket» utan om lärjungar och alldeles särskilt om apostlarna.

Om det alltså här hävdas att bergspredikan talats till, d.v.s. gäller, inte folket utan lärjungarna, innebär det självfallet något liknande det man menar att t.ex. sjätte klassens kurs gäller just sjätte klassen, inte femte klassen, men väl femteklassarna när dessa ryckt upp i sjätte klassen. »Folket» var inte i sig sämre än lärjungarna men genom att inte ha anslutit sig till Jesus Kristus Herren saknade det den kraft som de som gjort detta, eller lärjungarna, ägde genom denna anslutning eller hans inflytande över dem. Att inte göra skillnad mellan dessa två olika kategorier av människor är verklighetsfrämmande och vilseledande. Det stämmer inte med Nya testamentets syn. Jesus kallar väl alla för »rikets barn» (Matt. 8:12), talar om att »Guds rike skall tas ifrån er» (Matt. 21:43), därmed erkännande att även hans motståndare hade i viss mån del i och förbindelse med gudsriket, men han stannar dock inte därvid, utan kallar dessa senare i motsats till sina lärjungar i vissa fall för »huggormsyngel» (Matt. 12:34), »Gehennas, helvetets, barn» (Matt. 23:15) med »djävulen till fader» (Joh. 8:44). Vissa moderna tendenser, att enbart hävda den nu nämnda förra synpunkten och blunda för den senare, att medge att »många (de många) är kallade» men förneka att endast »få är utvalda», är inte i överensstämmelse med Nya testamentet. Så kvarstår skillnaden mellan folket och lärjungarna och det var till dessa som bergspredikan talades. Att fordra dess bestämmelser var inte för mycket fordrat av dem. Tron på Jesus och gemenskapen med honom gav dem den kraft som för varje tillfälle behövdes. Det är därför inget orimligt eller paradoxalt i dess krav.

Det blir detta först när de ställs på andra än lärjungar, på »folket». Att fordra bergspredikans krav av folket innebär just moralism och leder ofelbart antingen till nedskruvande av fordringarna och en bedräglig inbillning att de uppfyllts eller också till ett fasthållande av dem och därav verkat missmod och förtvivlan eller likgiltighet.

Det enda riktiga är därför att, såsom bergspredikan själv anger, anse den riktad till lärjungar och därav låta sig manas att söka göra människor till lärjungar. Moralismen innebär allt annat än ett incitament till detta, utan är tvärtom ett starkaste hinder för det. Den måste därför såsom en den svåraste fiende bekämpas.

Böcker och tidskrifter.

Olav Valen - Sendstad: *Ordet och Tron.* övers. av Kurt Nyström. E.F.S:s Bokförlag. Stockholm 1947. 170 sidd. Häft. 4:50, inb. 7:-kr.

Innehåller följande kapitel: Umgänget med Gud i ordet och bönen, Tvivel och tro, Lagens kärna, Evangeliets kärna, Tro och visshet, Nåden och nådeverkningarna, Motstånd mot Gud, Bihang och sammanfattning: Guds ord — lag och evangelium.

En förhandsföreställning om detta arbetes karaktär och allmänna inriktning torde bäst vinnas genom citat ur boken:

»Ett annat slag av böneumgängelse med Gud, som har med sig välsignelse är att bedja, medan man läser sin Bibel. Då stannar man inför lämpliga bibelord och gör dem till böneämnen. Man får då litet mer att tala med Gud om, än bara om arbete, pengar, mat, hus, hem, barn och hälsa.

Framför allt ligger det en välsignelse i att bedja *med Bibelns ord*. När du kommer till de böner, som finnas här och där i Bibeln, skall du bedja dem, rikta dem till Gud såsom *dina* ord och i bönen göra bönen till din.

När det fattas dig ord, vad kan väl då på ett naturligt sätt ge rikare och mera levande kontakt med Gud än att bedja med *Guds* ord? Då kommer

Ordet att på ett härligt sätt leva i din ande. Då smälter hjärtat och Ordet samman i en levande tro, som åkallar Gud. Och då om någonsin, när Guds ord och dina smälta samman i en hjärtats enhet, *måste* det bli kontakt. Första gången man ber på det sättet blir i regel en härlig »upplevelse». Men fortsätter du på den vägen, skall du snart få se, att du får mer än vackra minnen från sköna bönestunder. Du får på ett bestående sätt del i något av Gud själv. Du får liv invärtes som ingenstades annars i världen och ett ljus i din ande och i ditt förstånd, som intet annat kan ge dig...»

»Bibeln är boken, »böckernas bok», världslitteraturens »bestseller» och dess glittrande stjärna. Den har ju icke endast vissa historiens människor till författare. Den är Guds bok och har Guds Ande till författare. Därför skiljer den sig från alla andra böcker. Dessa tåla att läsas två eller tre gånger, om de äro riktigt bra. Sedan *kan* man dem. Med Bibeln är det något helt annat. Första gången man läser däri, förstår man föga eller intet. Men låter man sig icke avskräckas utan läser mer, så finner man också mer. Ju mer man läser, ju mer får man. Den blir aldrig utläst. Man kan den aldrig. Den ger alltid något nytt, något man icke såg eller förstod tidigare. Den blir aldrig tråkig *för den som läser den*. Det är bara dessa, som icke läsa den, som finner den tråkig, Men dessa ha ju i själva verket ingen rätt att uttala sig om den.

Därför finns det knappt någon andlig sysselsättning, som lönar sig bättre än att offra tid och omtanke åt Bibeln. Det är alldeles otroligt, hur *oerhört mycket* den ger i utbyte för *ganska små* ansträngningar. En märklig bok!

När vi bli hemma i den, blir den levande. När vi börja bli litet orienterade i dess andevärld, tänder den oss som aldrig förr. När vi börja bli en aning hemmastadda med dess ordförråd och tankevärld, så lyser den in i vårt hjärta och liv på ett oförliknligt sätt. Då blir den vår levnadsvandringens bästa och trofastaste följeslagare. Då blir den våra fötters lykta och ett ljus på vår stig.»

Helge Almqvist: *Plutarch und das Neue Testament. Ein Beitrag zum Corpus Hellenisticum Novi Testamenti* (Acta Seminarii Neotestamentici Upsaliensis edenda curavit A. Fridrichsen XV) Uppsala 1946. 164 sidd.

Innehåller: Einleitung; Plan und Aufgabe; Die gemeinsame Kulturwelt; Plutarch. Das N.T. und der Hellenismus; Die Parallelen nach der Reihenfolge der neutestamentlichen Schriften geordnet. Rückblick und Zusammenfassung. Stellenindex zu Plutarch.

Šulhan 'Aruk šäl Rabbenu Ishak Luria, Wilna, Jehuda Löw. 92 sidd.

Mycket värdefull sammanställning av Ari Isak Lurias uttalanden och undervisning om den djupare innebörden i de olika minhagim, varvid det största utrymmet ägnas åt bönen och gudstjänsten, såväl hol som šabbat och högtider.

För Biblisk Tro, Kvartalsskrift har utkommit med nr 4 för år 1947.

Innehåller en intressant artikel av *Arvid Svärd* om »Sveriges första bibel», den av Birgitta på 1300-talet föranstaltade svenska översättningen av Bibeln eller delar av den, tre värdefulla artiklar av *David Hedegård* »Kristet ledarskap», »Vad kunna vi såsom kristna lära av Israel?» och »Utblick över samtiden». Ur den andra av dessa artiklar anförts: »... (vi komma nu) till det andra drag i judendomen, vilket vi såsom kristna ha något att lära av, nämligen judendomens ställning till den Heliga Skrift. Juden är orubbligt viss om Skriftens sanning ... Man är förvissad om Skriftens sanning, därför att man vet, att Skriften är ingiven av Gud. Och man stannar visst inte vid att Skriftens innehåll i allmänhet är ingivet av Gud. Man är övertygad om att Skriften ord för ord är ingiven av Gud ... Jesus och N.T. f.ö. ha intet att erinra mot denna syn på Skriftens sanning. Tvärtom. Här råder en fullkomlig enighet mellan Nya Testamentet och judarna ... Men judarna nöja sig inte med att fastställa innebörden i Skriftens ordalydelse. Man skiljer mellan den betydelse, som ligger i själva ordalydelsen, och den djupare andliga betydelsen. Framför allt är man angelägen att nå fram till denna djupare betydelse ... Jesus och apostlarna betyga också att Skriften har en djupare betydelse ... Men det var inte nog med att judarna trodde på Skriftens sanning och att de voro övertygade om att den måste ha en djupare innebörd. *De brukade* också Skriften ... det tillhör israelitens elementära religiösa plikter att varje dag studera Guds ord.» — Tidskriften *För Biblisk Tro* kostar pr år kr. 2:75, som kan insändas till För Biblisk Tro, postgirokonto 15 23 35, *Stockholm 1*.

Anm. Ett inbetalningskort biläggs detta nummer. Av tekniska skäl måste det bifogas varje exemplar, och kommer således även dem tillhanda, som redan insänt avg. för 1948.

Innehållsförteckning.

	Sid.
<i>H. Odeberg</i> : Anteckningar till Nytestamentliga texter	1
<i>J. Öberg</i> : Femte akten i Kristi lidandes historia (Långfr.)	18
—: Matt. 28:8-15 (Annand. påsk)	22
Ur ” <i>Evangelija eller Fagnad-Bodi etter Johannes</i> ”	27
<i>H. Odeberg</i> : Nya Testamentets kanon	28
—: De nytestamentliga skrifternas förutsättning	38
<i>D. Grünwald</i> : Jüdischer Staat und jüdische Kultur	41
<i>C. Sandegren</i> : Vem talades bergspredikan till?	46
Böcker och tidskrifter	50

EREVNA. Redaktion: Teol. lic. Martin Magnusson, teol. lic. Evald Nilsson, fil. lic. Erik Petrén, förste assistenten teol. lic. fil. mag. Eric Starfelt, fil. mag. Bo Svensson, kand. Erik Albertson, kand. Tyke Tykesson. Red. och utgivare: Prof. H. Odeberg, Lund. Distributionschef: Fil. mag. Bo Svensson. Red. o. exp.: Erevna, Box 91, *Lund*. Bibliotek och arkiv: Västergatan 2, Lund. Årsmedlemsavgift inkl. pren.avg. 1948: 3:- kr. Stödj. avg. 5:- kr. Postgirokonto 27 11 04 Erevna, *Lund*.

*Lund 1948. Carl Bloms Boktryckeri A.-B.
Språkligt bearbetad 2002.*